

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ PROGRAMI**

**MÜZİK, RESİM-İŞ VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gözde KARAÇAM

**TRABZON
Mart, 2012**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ PROGRAMI**

**MÜZİK, RESİM-İŞ VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Gözde KARAÇAM

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

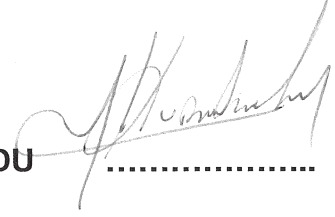
**Tezin Danışmanı
Doç. Dr. M. Kayhan KURTULDU**

**Trabzon
Mart, 2012**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Bu çalışma jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 12/03/2012**

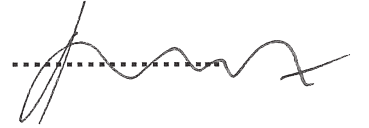
Tez Danışmanı : Doç. Dr. M. Kayhan KURTULDU

Üye : Doç. Dr. Hikmet YAZICI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Işıl Güneş MODİRİ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr Haluk ÖZMEN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdığı yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Gözde KARAÇAM

12/03/2012

ÖNSÖZ

Kişilik, bir insanı diğerlerinden ayıran deneyimler sonucu edinilmiş, kişinin içinde bulunduğu ortam, aldığı eğitim, sosyal ilişkileri ve aile ilişkileri ile ilintili davranış özelliklerinin tümünü kapsamaktadır. Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin aldıkları eğitim, içinde buldukları sosyal çevre, dış görünüşleri, çevresine uyum biçimi ve dünyayı algılama şekline göre farklılıklar gösterip göstermediği konusu öğrencilerin kişilik profillerinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Programı, Resim-İş Öğretmenliği Programı ve İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin kişilik özelliklerinin karşılaştırılması ve Beş Faktör boyutuna göre kişilik düzeylerinin incelenmesidir.

Çalışma sırasında desteği, yakın ilgisi ve emeğinden dolayı değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet Kayhan KURTULDU'ya yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Zühal DİNÇ ALTUN'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca ilgi ve yardımlarından dolayı Sayın Öğretim Görevlisi Nurdan DEĞİRMENCİ'ye, Arş. Gör. Fatma ALTUN'a ve son olarak manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler.

Gözde KARAÇAM

Trabzon 2012

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa Nr.</u>
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	3-4
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.3. Araştırmanın Sayıltıları	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Araştırmada Kullanılan Tanımlar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KİŞİLİK	5-29
2.1. Kişilik Kavramı	5
2.2. Kişilik Yaklaşımları	8
2.2.1. Psikanalitik Yaklaşım	9
2.2.2. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı.....	14
2.2.3. Biyolojik Yaklaşım	16
2.2.4. İnsancıl Yaklaşım	18
2.2.5. Davranışsal/Sosyal Öğrenme Yaklaşımı	19
2.2.6. Bilişsel Yaklaşım	19
2.3. Beş Faktör Kişilik Modeli	20
2.3.1. Dışadönüklük.....	22

2.3.2. Yumuşakbaşlılık	22
2.3.3. Sorumluluk	22
2.3.4. Duygusal Denge.....	23
2.3.5. Deneyime Açıklık.....	23
2.4. Sanat Eğitiminin Bireyin Kişiliğine Etkisi.....	24
2.5. Öğretmen Adaylarının Kişilik Özellikleri.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	30-32
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	30
3.2. Araştırma Grubu.....	30
3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı	31
3.3.1. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)	31
3.4. Araştırmanın İşlem Yolu.....	31
3.5. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri.....	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR	33-38
4.1. Tanımlayıcı Bulgular.....	33
4.2. Müzik Öğretmenliği, Resim-İş Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri Arasındaki Farklılıklar	34
4.2.1. Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Beş Faktör Boyutuna Göre Bölüm Değişkenine İlişkin Farklılıkları.....	35
4.2.2. Müzik Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Beş Faktör Boyutuna Göre Sınıf Değişkenine İlişkin Farklılıkları.....	36
TARTIŞMA.....	39-41
SONUÇ VE ÖNERİLER	42-43
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	44-50
EKLER	51-54
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Bu çalışmada Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin kişilik özelliklerinin öğrenim gördükleri programlara ve sınıflarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin kişilik özelliklerinin karşılaştırılmasıdır.

Çalışmaya Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik ve Resim-İş Öğretmenliği Programı ile İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinden oluşan toplam 370 öğrenci katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Bacanlı ve diğerleri (2009) tarafından geliştirilen Sıfırlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) kullanılmıştır. Veri analizlerinde Varyans analizi ve Tukey testlerinden yararlanılmıştır.

Yapılan analizler sonucu Duygusal Dengesizlik, Dışadönüklük, Deneyime Açıklık, Yumuşak Başlılık ve Sorumluluk kişilik faktörleri bölüm değişkenine göre incelenmiş ve anlamlı fark Deneyime Açıklık faktöründe ortaya çıkmıştır. Çıkan sonuca göre anlamlı fark Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Resim-İş Öğretmenliği Programı öğrencilerinden daha fazla Deneyime Açıklık özelliklerinin olduğunu göstermektedir. Sınıf değişkeni dikkate alındığında da Müzik Öğretmenliği Programı öğrencilerinin sınıfları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Sanat Eğitimi, Beş Faktör Kişilik Modeli.

ABSTRACT

Compare of the Personality Characteristics of Music, Art and Primary School Teaching Programme

In this study, it is observed whether the personality characteristics of Art, Music and Primary School Teaching students differ according to the programmes and the classes they study in. The main purpose of this research is to compare and contrast the personality characteristics of Art, Music and Primary School Teaching Programme students.

The study was carried out with 370 students in the Karadeniz Technical University Fatih Faculty Education Department of Fine Art Art and Music Teaching Programme and Primary School Teaching Primary School Teaching Programme. Adjective Based Personality Test (ABPT) described by Bacanlı and the others (2009) was used in this study. ANOVA was used to compare differences and Tukey test was used to compare averages.

After comparing Five Factors (Emotional Instability/Neuroticism, Extraversion, Openness to Experiences, Agreeableness and Conscientiousness), Openness to experiences found to be important difference among students of different education types in Art School. The students in the Primary School Teaching were more eager to Openness to Experiences than Art students. In comparison of classes in each department, significant differences among classes students of Music Teachership were obtained.

Key Words: Personality, Art Education, Five Factor Personality Traits.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1.	Jung'un Karakter Tipleri	12
2.	Jung'un Temel Kişilik ve Duyuşsal Özellikler Sınıflaması	12
3.	Araştırma Grubunun Bölümlerine Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları.....	33
4.	Araştırma Grubunun Sınıflarına Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları.....	33
5.	Beş Faktör Boyutuna ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	35
6.	Beş Faktör Boyutuna Göre Bölümler Arasındaki Varyans Analizi Sonuçları	35
7.	Deneyime Açıklık Boyutunda Bölüm Değişkenine Dayalı Farklılıklar.....	36
8.	Müzik Sınıfları Açısından Beş Faktör Kişilik Boyutlarının Varyans Analizi Sonuçları	37
9.	Duygusal Dengesizlik Boyutunda Sınıf Düzeyine Dayalı Farklılıklar.....	37

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1.	Eysenck'in Kişilik Kuramı	17

KISALTMALAR LİSTESİ

AGSL : Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi

SDKT : Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi

SPSS : İstatistik Paket Programı

GİRİŞ

Kişilik, bir insanı başkalarından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak değerlendirilmiştir. Bir başka deyişle kişilik kavramından, bir insanı nesnel (objektif) ve öznel (subjektif) yanlarıyla diğerlerinden farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümü anlaşılır. Kişilik birbirlerini tamamlayıcı biçimde işlev gören farklı katmanlardan oluşmuş bir bütündür. En alt katmanda kişiliğin bedensel nitelikleri bulunur. İkinci katmanda bedensel ve ruhsal yapının oluşumunu sağlayan iç salgı bezlerinin işlevi bulunur. Üçüncü katmanda zeka vardır. Dördüncü katmanda, güdüler yer alır. Beşinci katmanda kişiliğin benliği bulunur. Altıncı katman kişiliğin dışa yansıyan duygularını ve eylemlerini barındırır. Yedinci katman karakterdir. Sekizinci katmanda kişinin kendini kanıtlaması ve bu amacı için harcadığı çaba yer alır. Dokuzuncu ve son katmanda ise kişi, kişiliğini oluşturan öteki katmanların bilincinde olarak akıp giden zaman içinde evrendeki yerini değerini saptar (Köknel, 1999: 19-24).

Kişilik, bireylerin düşünce, duygu ve davranış gibi psikolojik tepkilerindeki farklılıkları belirleyen sadece yaşanan an, içinde bulunulan biyolojik durum veya sosyal ortam ile açıklanamayan biçimde süreklilik gösteren özellikler ve eğilimler olarak tanımlanabilir. Kişilik bu anlamıyla psikolojik tepkilerin göreceli olarak önemli ve kalıcı yönlerini içermektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012).

Kişilik (personality) ile ilgili olarak kullanılan mizaç (temperament) ve karakter (character) birbirinden farklı kavramlar olarak değerlendirilir. Mizaç, kalıtımla geçen ve yaşam boyunca çok az oranda değişen yapısal özellikler olarak tanımlanır. Karakterin ise çevrenin ve yetiştirilmenin etkisi altında gelişmiş, öğrenilmiş tutumlar olduğu ve dolayısıyla zamanla değiştirilebilecek özellikleri içerdiği düşünülmüştür. Kişiliğin de genetik olarak gelen mizaçla, sonradan elde edilmiş karakterin birleşiminden oluştuğu belirtilir (Ak ve diğerleri, 2009). Başka bir ifade ile mizaç, duygulara dayalı becerilerin ve alışkanlıkların bütünleştirilmesinin altında yatan duyumsama, bağlantı kurma ve

motivasyon süreçlerine karşılık gelmektedir. Karakter ise, kavramsal öğrenmeye dayanan sembolizasyon ve soyutlaştırma süreçlerine karşılık gelmektedir (Arkar ve diğerleri, 2005).

Daha pratik ve teorik bir yaklaşımla kişilik, naturel-nürtürel-kültürel faktörlerin etkileşimleriyle küçük yaşlardan itibaren şekillenen, değişmeye oldukça dirençli, o kişiye has kavrayış, düşünüş, karar veriş ve davranış özelliklerinin toplamı olarak tanımlanabilir. Kişinin hem naturel (doğuştan getirilen) yani kalıtsal yanını ve mizacını, hem de nürtürel (terbiyeyle, eğitimle, görgüyle vs. kazanılan) ve kültürel (toplumsal çevrenin etkisiyle kazanılan) yönlerini yani karakterini ve görgüsünü kapsamaktadır. İnsan biyopsikososyal bir bütündür ve bütünü kendisini meydana getiren parçaların toplamından fazla ve farklı bir şey olması esprisi içerisinde, kişilik de bütün bunların toplamından fazla, farklı ve o kişiye has bir olgudur (Doksat, 2003).

Bu çalışma Beş Temel Faktör ile Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği öğrencilerinin kişilik özelliklerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde; araştırmanın amacı, hipotezleri, sayıltıları, sınırlılıkları önemi ve kullanılan tanımlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde; kişilik kavramı ve kişilik yaklaşımlarına değinilip öğrencilerin kişilik özellikleri ele alınmış ve beş faktör kişilik modeli açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde: araştırmanın yöntemi, araştırma grubu, çalışmada kullanılan veri toplama aracı, araştırmanın işlem yolu ve verilerin analiz yöntemi konusunda gerekli bilgiler aktarılmıştır.

Dördüncü bölümde; üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerini karşılaştırmak ve farklılıkları belirlemek için istatistiksel analizler yapılarak araştırmanın bulguları ortaya konmuştur. Son bölümde tartışma, sonuç ve önerilere yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programında okuyan öğrencilerin kişilik özelliklerinin Beş Faktör Kişilik Modeline dayalı olarak herhangi bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın diğer amacı ise sınıf değişkenini dikkate alarak öğrencilerin kişilik özellikleri arasında fark olup olmadığını tespit etmektir.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

1. Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin kişilik özellikleri arasında anlamlı fark vardır.
2. Öğrencilerin kişilik özellikleri sınıf düzeyine bağlı olarak farklılaşmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sayıtları

1. Örneklem grubu evreni temsil etme niteliğindedir.
2. Öğrencilerin uygulanan ölçme aracına doğru ve objektif cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Araştırma Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği ve Resim-İş Öğretmenliği Programı ile İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programında öğrenim görmekte olan öğrencilerle sınırlıdır. Araştırmanın sadece birinci, ikinci, üçüncü ve

dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik olarak yapılması ve lisansüstü öğrencilerinin araştırma kapsamına alınmaması bir başka sınırlılık olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırma öğrencilerin kişilik özelliklerinin belirlenmesinde Beş Faktör Modeliyle sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma öğrencilerin öğrenim gördükleri programlara ve sınıf düzeylerine göre kişilik özellikleri arasında fark olup olmadığının belirlenmesi açısından önemlidir. Sanat Eğitimi alan öğrencilerin dış dünyayı yorumlama biçimi ve duyuşsal yönünün gelişmesiyle birlikte kendini sanatsal yollarla ifade edebilen bireyler olarak yetişiyor olması bu durumun diğer programlarda öğrenim gören öğrencilerle aralarında kişilik özellikleri açısından bir farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi bakımından önemlidir. Ayrıca Sınıf Öğretmenliği öğrencilerinin Görsel Sanatlar Eğitimi, Müzik ve Sanat Eğitimi derslerini almaları programlar arasında karşılaştırma yapma açısından önem taşımaktadır. Yukarıdaki düşünceler ışığında bu çalışma Beş Faktör Kişilik Modelinin alt boyutlarını içeren Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programında uygulanarak, sınıflar ve programlar arasında karşılaştırma yapılması açısından önemlidir.

1.6. Araştırmada Kullanılan Tanımlar

Kişilik: Kişilik bireyin bedensel ve devinimsel yapısının, bilişsel ve duyuşsal tepki biçimlerinin, benlik oluşumunun özgün, karmaşık ve dinamik bir bütünü; şahsiyettir (Bakırcıoğlu, 2006: 150).

Beş Faktör: Dışadönüklük, duygusal denge/nevrotizm, yumuşak başlılık, sorumluluk ve deneyime açıklık/kültür olarak birçok kültürler arası çalışmada doğrulanmıştır (Bacanlı ve diğerleri, 2009).

Sanat eğitimi: Sanat eğitimi, temelde, bir “estetik davranış kazandırma” ya da bir “estetik davranış değişikliği oluşturma” işidir (Uçan, 1994: 70-71).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KİŞİLİK

2.1. Kişilik Kavramı

“Kişilik, zihinsel, duygusal, bedensel ve fizyolojik görünümünün dinamik örgütlenmesidir. Bireyin kişiliği biyolojik ve psikolojik etkenlerin birleşmesiyle oluşur ve bireyin kendine özgü, diğerlerinden farklı bütünsel yapısını belirler” (Gürün, 1991: 86). Kişilik içsel kaynaklardan ortaya çıkan ve kişinin davranışlarına hakim olan, biyolojik yapı ve deneyimle öğrenilenleri kapsayan, algılama, öğrenme, düşünme, başa çıkma ve davranış örüntülerini anlatmaktadır (Aslan, 2008). Daha detaylı bir tanımla kişilik, doğuştan ve sonradan kazanılan zihinsel yetenekler, tutumlar, mizaç, duygu, düşünce ve davranışlardaki bireysel farklılıkların birleşiminden oluşan bir bütünlüğü ifade eder (Çetinöz, 2005).

Kişilik bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanabilir. Bu tanım iki bölümden oluşur. Birinci bölüm tutarlı davranış kalıpları ile ilgilidir. Burada önemli olan kişiliğin tutarlı olmasıdır. Bu tutarlı davranış kalıplarını her zaman ve her durum içinde gözlemlemek mümkündür. Tanımın ikinci bölümü, kişilik içi süreci ele almaktadır. Kişiler arası süreçlerden farklı olarak, kişilik içi süreçler, nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen ve içimizde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar. Bu süreçlerin nasıl kullanıldığı ve bireysel farklılıklarla nasıl etkileşime girdiği, bireylerin karakterini belirlemede rol oynamaktadır (Burger, 2006: 23).

Kişilik, bireylerin doğuştan getirdiği özellikler ile sonradan, sosyalleşme süreci ile edindiği özelliklerinin toplamıdır. Dubrin’in tanımına göre kişilik; bireyin yaşama biçimi olarak tanımlanabilir. Kişilik ile ilgili geliştirilen tanımlamalardan biri de Feshbach’a aittir. Feshbach, kişiliği; fiziksel, sosyal ve kültürel çevrenin belirleyiciliği altında ortaya çıkan

özellikler toplamı olarak ele almaktadır Wortman ise davranış bilimleri açısından kişiliği bireyin zihinsel, bedensel ve ruhsal farklılıklarının hepsinin kendi davranış biçimlerine ve yaşama tarzına yansımaları olarak tanımlamıştır. Kuramcılar kişiliği farklı açıdan ele almışlardır. Julian B. Rotter kişiliğin oluşumunu, bazı psikolojik esaslara, özellikle inanç sistemine bağlamıştır. Rotter'e göre inançlar sistemi kişiliğin oluşturucusudur ve aynı zamanda kişilik ölçümünde özel bir dilimdir. Atkinson ve Mc. Clelland ise kişilik kuramında insanın bazı doğal gereksinimlerinin (yemek, su, uyku gibi biyolojik ihtiyaçlar) yanında bireyden bireye farklılık gösteren psikolojik ihtiyaçlarının (başarı arzusu, güç arzusu ve herhangi bir olguya bağlanma arzusu) olduğunu ortaya koymuştur (Yücel ve Kaynak, 2008). Eysenck'de insan kişiliğini biyolojik temele dayalı olarak açıklarken kişiliği insan beyninin fonksiyonları ile ilişkilendirmeye çalışmıştır. Eysenck bireylerin sergilemiş olduğu davranışların kendi genetik yapılarından ve yaşadıkları toplumun psikolojisinden kaynaklandığını ifade etmektedir (Yazıcı, 1997).

Kişiliği, kişinin sahip olduğu bir şey olarak değerlendirenler, bazı insanların kişiliklerini arkadaş canlısı, hoş, güçlü ya da saldırgan gibi terimlerle ifade etmeye çalışmışlardır. Bu tanıma göre vurgulanan, kişiliğin, insanların diğer kişiler yanında gösterdikleri davranış özellikleri olduğudur (Sevi, 2009). “Bireyin kişiliği, iç ve dış çevreyle kurduğu ilişkinin biçimini belirler, Kişilik soyut bir kuram olmaktan çok, bireyin günlük davranışlarında gözlenebilen somut bir kavramdır”(Özgen, 1995).

Batı dillerinde kişilik karşılığı kullanılan sözcükler (personality, personalite, persöhnlichkeit), Latince tiyatro oyuncularının rollerini uygun olarak yüzlerine taktıkları “maske” anlamına gelen “persona” sözcüğünden türetilmiştir. Gerçekte kişiliğin bir yanı, insanın öteki kişilerle ilişkilerinde aldığı tavır, gösterdiği davranış, başka bir ifadeyle, taktığı maskedir. Çevresiyle sürekli ilişkide olan insan, çoğu kez duygularına, düşüncelerine, tutum ve davranışlarına olduklarından değişik biçim vermeye çalışır. Bazı insanlar için bu durum sürekli; bazıları da yerine göre değişik görünmek ister. Bu durumda kişilik kavramı, bireyin başkalarıyla kurduğu ilişkilerde kendisini gösterme biçimini de içermektedir (Köknel, 1999: 21-22).

Ünlü Romalı düşünür Çiçero (MÖ. 106 - MÖ. 43) persona sözcüğünü dört ayrı biçimde ele almıştır: 1) Kişinin belirli bir biçimde görünmesi, ancak öyle olmaması, 2)

Kişinin yaşamında oynadığı rol, 3) Kişinin yaşamında oynadığı rol için gerekli tüm özellikler, 4) Görünüş ve asalet (Kapçı, t.y.).

Psikologlara göre kişilik, bireyin özel (characteristic) ve ayırıcı (distinctive) davranışlarını içermektedir. Kişilik, özeldir çünkü bireyin sıklıkla yaptığı davranışlarını temsil eder. Ayırt edicidir çünkü bu davranışlar kişiyi başkalarından ayırır. Özellikle davranışçı psikologlar kişiliği, bir insanın kendine özgü ve az çok her zaman gözlenebilen davranış ve alışkanlıklarının tümü olarak tanımlarlar. Örneğin; Watson kişiliği, bir insanın alışkanlıkları olarak açıklar. Derinlik psikologlarına göre ise kişilik, insanın gözlenebilir ve ölçülebilir bütün özelliklerinin birtakım iç etmenlerden ileri gelmesidir. Bir insanın gerçek kişiliği iç hayatındaki dinamik güçlerin kendine has özellikleri ile açıklanabilir. Allport'un tanımı bu kategoriye girmektedir. Allport kişiliği, bireyin kendine özgü bir biçimde çevresine uyum sağlayan iç güçlerinin yapısının bir örüntüsü olarak tanımlamaktadır. Sosyal uyarıcı olarak kişilik, bir bakıma insanın toplumda oynadığı çeşitli roller ve bu rollerin başkaları üzerinde bıraktığı etkilerin tümüdür. Örneğin, Mark May de kişiliği insanın sosyal uyarıcı olma değeri olarak açıklamaktadır (Kültür, 2006).

Kişilik, felsefede kişinin özünü oluşturan, kişiyi kişi yapan özelliktir. Sosyolojide kişilik tanımı bireyin toplumsal yaşam içinde edindiği alışkanlıkların ve davranış biçimlerinin tümü olarak yapılmıştır. Hukukta ise bu tanım, hukuk öznesi olma durumu yani hak sahibi olma yeteneğidir (Çoraklı, 2007).

“Karakter, mizaç (huy), benlik ve kimlik gibi kavramlar da kişilikle ilgili olarak kullanılmaktadır” (Koca, 2007). Mizaç ya da huy, günlük yaşantı içinde kişiye özgü belirli duygusal tepkilerin nitelik ve nicelik bakımından değişmesidir. Çabuk kızmak, sıkılmak, öfkelenmek, neşelenmek ve bunun gibi bireye göre değişen özellikler, kişinin mizacı ya da huyudur. Karakter ise kişiye özgü davranışların bütünü olup, insanın bedensel, duygusal ve zihinsel etkinliğine çevrenin verdiği değerdir. Bireyin karakteri kişisel özelliklerle içinde yaşanılan çevrenin değer yargılarından oluşur. Başka bir deyişle, karakterde, kişilikle içinde yaşanılan çevrenin değer yargıları birlikte yorumlanır. Böyle bir yorum, karakteri benlik kavramına yaklaştırır. Ancak kişilik ve benlik kavramlarıyla karakter arasındaki en önemli fark, karakterin, insanın içinde yaşadığı çevrenin toplumsal değerlerinden ve ahlak

kurallarından oluşması ve değerlendirilmesinin de bunlara göre yapılmasıdır (Köknel, 1999: 20).

“Benlik kavramı, bireyin kendi varlığına dair gerçek olarak gördüğü öğrenilmiş inanç, tutum ve görüşlerin oluşturduğu karmaşık, organize olmuş ve dinamik bir sistemdir”(Avşaroğlu, 2007).

Sembolik etkileşim yaklaşımına göre benlik ve kimlik, bir bütündür ve birbirinden ayrılamayacak şekilde bir yapı sergiler (Sankır, 2010). Kohut benlik psikolojisi kuramını açıklarken benlik nesnesi terimini kullanmıştır. Kohut’a göre, benlik kişinin hem bilinçli hem de bilinç dışı olarak kendini algılaması, kendini nasıl düşündüğüdür. Benlik nesnesi ise, kişinin duygusal yatırım yaptığı az ya da çok benliği içine yerleşmiş nesnelere (Güney, 1999).

Benlik, sosyal ortamda toplumu oluşturan bireylerin sosyal etkileşimlerden elde ettikleri sosyal deneyimlerle şeklini bulan ve her an kullanabileceği yeniden üretip şekil verebileceği potansiyelidir. Sosyal yaşamda bireyin gerçekleştirdiği tüm sosyal etkileşimler kendisine, içinde bulunduğu ortamla ilgili bilgiler ve deneyimler kazandırır. Bu deneyimler kişinin bu ortamdaki rehberi, yol göstericisi, pusulası görevini yerine getiren benliği ortaya koymaktadır. Benliğin dışarıya yansıyan kısmı kimlik ise, sosyal olarak şekillenmiş bu potansiyelin bireyin tercihleri doğrultusunda ortaya koymuş olduğu ve diğerlerine özellikle yansıtmak, göstermek istediği seçilmiş tercihlerinden oluşur. Fiziki çevre, sağlık şartları, biyolojik miras gibi diğer faktörlerin yanı sıra, tüm sosyal faktörler, benliğin oluşumuna katılırlar. Bunların yanı sıra gurup tecrübesi ve kişinin kendine has olan tecrübesi de kişiliğin gelişmesini devam ettirir. Mead insan toplumunu anlamak için insan kişiliğinin en özel iki yanı olan zihin ve benliğin varlığının, toplumsal süreçlerin birer parçası olarak görülmesi gerektiğini vurgular. Çünkü Mead, Darwin'in evrim teorisinden etkilenerek oluşturduğu bu görüşünde insanlara has tüm zihinsel yeteneklerin onların karşılaştıkları mevcut ortamlara uyumlarını kolaylaştırmaya yönelik davranışlar olduğunu vurgulamaktadır (Sankır, 2010).

2.2. Kişilik Yaklaşımları

Günümüze değin gerçekleştirilen çalışmalar kişilik araştırmalarında kullanılan altı temel yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Bu yaklaşımlar; Psikanalitik yaklaşım, Ayırıcı özellik yaklaşımı, Biyolojik yaklaşımı, İnsancıl yaklaşım, Davranışsal/Sosyal öğrenme yaklaşımı ve Bilişsel yaklaşımdır.

2.2.1. Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik yaklaşım, insanların davranış tarzlarındaki önemli farklılıkların, bilinçaltı akıllarından kaynaklandığını söyler (Erdal, 2009). Psikanalitik yaklaşım, bilinçaltının davranışların belirlenmesinde anahtar rol oynadığı fikrine dayanan, kişiliğin bilinçaltı malzemeyi bilinç düzeyine çıkartarak ele alınması gerektiğine inanılan yaklaşımdır (Çoraklı, 2007). Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kurama göre her davranışın kendiliğinden önce gelen nedenleri vardır. Psikik determinizm olarak adlandırılan bu tanıma göre her tepki bir etkinin sonucudur ve her tepki bir etki oluşturur. Bazı davranışların nedeni kolaylıkla açıklanabilirken bazı davranışların nedeni bazen hiç açıklanamamaktadır (Gençoğlu, 2006). Kişilikle ilgili yıllarca fikir yürütülmüş olmasına rağmen bilinen ilk kişilik kuramcısı, Sigmund Freud'dur (Burger, 2006: 71).

Freud kişiliği bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı olmak üzere üçe ayırmıştır. Bu ayırım topografik model olarak da bilinir. Bilinç, farkında olduğumuz düşüncelerimizi içerir. Bu düşünceler, kafamıza yeni düşünceler girdikçe değişir ve eskiler bilincimizden kaybolur (Burger, 2006: 77). Bilinçaltı farkında olmadığımız arzu, istek, dürtü, duygu ve düşüncelerin depolandığı haznedir. Düşünülmeyen bir şeyin hatırlatılması sonucu düşünmeye başlanması ise bilinç öncesine dayanır (Özgen, 1995). Freud daha sonra topografik modelin insan kişiliğine sınırlı bir açıklama getirdiğini fark etti ve ek olarak yapısal modeli oluşturdu. Bu model kişiliği benlik (ego), alt-benlik (id) ve üst-benlik (süperego) olarak ayırmıştır.

İd: Kalıtsal olarak gelen içgüdüleri içeren ve doğuştan var olan psikolojik gizil güçlerin tümüdür. Ruhsal enerji kaynağı olan id, diğer iki sistemin çalışması için gerekli olan gücü de sağlar. Enerjisini bedensel süreçlerden alır. İd, Freud tarafından gerçek ruhsal aygıt olarak adlandırılmıştır. İd, fazla enerji birikimine dayanamaz, bu durum organizmada

gerilim meydana getirir ve gerilim azaltma eğilimini ortaya çıkarır. Organizma haz ve zevke yönelir. Bu durum id'in haz ilkesi olarak adlandırılmaktadır.

Ego: İd'i denetleyen ve bilinç dışı kılan yapı ego olarak adlandırılmıştır. Doğuşta var olan ve zamanla gelişen ego, insanın biyolojik yapısına ters olan veya gerçeklere uygun düşmeyen eylemleri bilinçaltına bastırır. Egonun görevi kendi içinde ve dışında uyum sağlamak, id, süperego ve dış dünyadan gelen istekler arasında uzlaşma sağlamaktır. Ego, id'in haz ilkesi karşısında gerçeklik prensibinden hareket ederek organizmanın ihtiyaçlarını dengeli bir biçimde karşılamayı amaçlar (Gençoğlu, 2006). İd, "Hemen, şimdi istiyorum!" der. Ego, "Koşullar uygunsa sana istediğini verebilirim!" der. Ego, akılcı ve pratiktir. İd, tam aksine, mantığı hesaba katmaz ve pratik değildir. Ego çoğu kez id'le çelişki halinde olsa da, esas görevinin id'in arzu ve dürtülerini mümkün olduğu kadar yerine getirmek olduğunu bilir ve hep o yönde çalışır (Cüceloğlu, 1998: 408).

Süperego: Freud, toplumun inandığı doğru ve yanlış kararlarının kaynağını teşkil eden kısma süper-ego (üst-ben) adını verir. İd ve ego gibi üst ben'in büyük bir kısmı da bilinçaltındadır. Bir toplumun vicdanı, o toplumun bireylerinin üst beninde yer alır ve üst-ben bireyin davranışlarını sürekli süzgeçten geçirerek bireye "bu yaptığın doğru aferin sana!" ya da "bu yaptığın yanlış, utan kendinden!" mesajlarını verir. Ego, id ile üst-ben arasında kalmış bir nevi cambazdır. Hem id'i memnun etmeye çalışır, hem de üst ben tarafından azarlanmaktan kurtulmak ister (Cüceloğlu, 1998: 408).

Psikanalitik yaklaşımın önde gelen isimleri Alfred Adler, Carl Jung, Erik Erikson, Karen Horney, Harry Stack Sullivan ve Erich Fromm'dur. Bu kuramcılarının her biri psikanalitik yaklaşıma önemli katkılarda bulunmuştur. Freud'un kuramına değişik açıklamalar getirdikleri için de sonraları Yeni Freud'cular şeklinde adlandırılmışlardır (Burger, 2006: 148).

Adler'in teorisine göre kişilik, bireyin kendisine, diğer insanlara ve topluma karşı geliştirdiği tutumların ürünü olarak gelişir. Buna ek olarak insan davranışlarının gerisindeki temel motif "üstünlük ve egemenlik" içgüdüleri ile güç ve prestij motivasyonlarıdır. Freud ve Jung'un üzerinde fazla durmadığı "toplumsal belirleyici" ler Adler'de büyük önem kazanmış ve onun psikolojik kuramının temelini oluşturmuştur.

Böylelikle psikologlar toplumsal etmenlere yönelmiştir ve Adler sosyal psikolojinin gelişimine yardımcı olmuştur. Adler, Freud ve Jung'dan biyolojik kişisel özelliklerden çok toplumsal özelliklere ve sosyal ilişkilere önem vermesiyle ayrılmaktadır (Kültür, 2006).

Carl Jung kişilik kuramında insanların hem temelde birbirinden farklı, hem de benzer olduğunu ileri sürmüştür (Ödemiş, 2011). Jung'a göre bireyin davranışları geçmişinden etkilenir, ancak geleceğe dönük olarak yapılır. Böylece birey gelecekte olmak istediği biçimde hareket etmektedir. Bu durumda, birey kendi geleceğini tayin edecek kişiliğe sahiptir. Jung, bireyin devamlı kendini yenilediğini ve yaratıcı bir gelişim düşüncesi içinde olduğuna inanmaktadır (Kültür, 2006). Yaşamı, koşullanmış bir biçimde kavramak ve yaşamak eğilimini Jung, arketipik olarak adlandırılır. Arketipler bilinçdışıdır ve bu nedenle varsayım olarak kabul edilebilirler. Kolektif bilinçdışının en doğrudan görünümü, arketiplerin ilk imajlar olarak rüyalarda, zihnin olağandışı durumlarında ya da psikolojik fanteziler şeklinde ortaya çıkmalarıdır. Jung arketipleri düşüncelerimizle açıklayamayacağımızı ifade etmektedir. Jung'un bilinçli zihnin psikolojisine katkısı psikolojik tipler üzerindeki çalışmalarında ortaya çıkmıştır. Jung insanları dışadönük (extravert) ve içedönük (introvert) olarak ikiye ayırmıştır.

Dışadönük davranışın özellikleri, libidonun dışarıya doğru akışı, olaylara, insanlara ve nesnelere karşı ilgi, onlarla bir ilişki içine girmek ve onlara karşı bağlılıktır. İçedönük davranış ise, geri çekilmeci bir davranıştır. Libido içeriye doğru akar ve kişisel etkenler üzerinde yoğunlaşır. Egemen etken "iç gereksinme" etkenidir. Freud, Adler ve Jung'un ekolleri arasındaki farklar, davranış biçimindeki farklılığa dayanmaktadır. Freud'cu davranış dışadönüktür çünkü o karakterin belirleyicileri olarak dışarıdaki insanlar ve olayları kabul etmektedir. Adler'ci davranış biçimi içedönüktür çünkü içsel davranışın, "iktidar sahibi olma istencinin" önemini vurgulamaktadır. Jung'cu davranışın da içedönük olduğu söylenebilir; çünkü onun en çok ilgisini çeken etkenler de iç dünyaya, özellikle de "kolektif bilinçdışına" özgüdür (Fordham, 2001, Çev. Aslan Yalçın: 35-36).

Jung, temelde iki insan tipi üzerinde durmuştur: Dışadönük ve içedönük. Bu insan tiplerinin temel özellikleri aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 1: Jung'un Karakter Tipleri

Dışadönük	İçedönük
<ul style="list-style-type: none">*Dışa dönüktür.*Dış dünyaya yönelir.*Beklemenin bir yarar sağlamayacağını düşünür.*Dış dünyayla olumlu, yaratıcı ilişkiler kurmakta güçlükle karşılaşmaz.*Değişiklikleri, yenilikleri sever.*Çabuk kırılmaz.*Zorluklar karşısında cesaretini kaybetmez.*Genel olarak, önce tasarladığı işi yapmaya başlar.*Kararsızlık göstermez.*İşlerinde geç kalmaz.	<ul style="list-style-type: none">*Kendisine dönüktür.*Anılar, hayaller dünyasında yaşar.*Bir şey yapmaya başlamadan önce uzun uzun düşünür.*Yapacağı işin sonuçlarını kendi kendine tartışır.*Utangaçtır.*Kendisine, dolayısıyla başkasına güvenmez.*Çevresine uymakta güçlük çeker.*Karar vermekte zorlanır, zaman kaybeder ve işin gecikmesine neden olur.

Kaynak: Veznedaroğlu ve Özgür, 2005: 5

İnsanları temelde iki tipe ayıran Jung, bu sınıflamanın devamı olarak temel kişilik ve duyuşsal özellikleri birbiriyle ilişkili dört kümeye ayırmıştır. Bunlar özellikleriyle birlikte aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 2: Jung'un Temel Kişilik ve Duyuşsal Özellikler Sınıflaması

Dünyayla ilişki şekli	Dışadönük (Extraversion) E	İçedönük (Introversion) I
	Şeylerin ve diğer insanların dış dünyasına dönüklük	Fikirlerin ve hislerin iç dünyasına dönüklük
Karar Verme oluşturma şekli	Karar verici (Judging) J	Azimli (Perceiving) P
	Karara ulaşırken ve sorunları çözerken bir sıraya (düzene) odaklanmak.	Mümkün olduğunca çok veri ve bilgi elde etmeye odaklanmak.
Algı şekli	Algısal (Sensation) S	Sezgisel (Intuition) N
	Duyularla algılamaya, olgulara, detaylara ve somut olaylara dönüklük.	Olasılıklara, hayal gücüne, anlamlara ve şeyleri bir bütün olarak görmeye dönüklük.

Tablo 2'nin devamı

Değerlendirme şekli	Düşünen (Thinking) T	Hisseden (Feeling) F
	Mantık ve gerçekçiliği kullanarak analiz yapmaya dönüklük.	İnsani değerlere, kişisel dostluklar kurmaya, inanç ve beğenilere bağlı olarak karar vermeye dönüklük.

Kaynak: Veznedaroğlu ve Özgür, 2005: 5

Jung'a göre kişilikte bulunan dört işlevden birinin gelişmesi ergenlik çağı sonunda tamamlanır. Ancak bu çağda olup gelişmesini tamamlamayan insanlar da vardır. Bu bireyler tutarsız davranırlar, dengesiz ve düzensizdirler. Gelişmiş bir kişilik yapısında dört işlevden en az üçünün bilinç yüzeyine çıkması gereklidir (Ödemiş, 2011).

Horney, kişilik gelişimi üzerinde kültürel ve toplumsal etkileri incelemiş, davranışın doğuştan gelen nedenlerden çok, toplumsal etkilerle belirlendiğini söyleyerek psikanalitik yaklaşıma iki büyük katkıda bulunmuştur. Bunlar, Horney'in nevroz üzerine görüşleri ve kadın psikolojisi'dir. Freud'un nevrozu saplantı ve kişiliğin değişik yönleri arasındaki bilinçaltı çalışmalar olarak açıklamasının yanında Horney, çocuklukta yaşanan kişiler arası bozuk ilişkiler olarak ifade etmiştir. Özellikle kaygı veren anne baba davranışları içinde büyüyen çocuklara dikkat çeler. Horney nevrozlu insanların kaygı arttırıcı deneyimlerden kaçınma çabalarını insanlara doğru yönelmek, insanlara karşı hareket etmek ve insanlardan uzaklaşmak şeklinde ele almıştır. Horney, neredeyse bütün insanların kaygılarıyla baş etmek için bu üç stratejiyi de zaman zaman kullandığını belirtir. Ancak nevrozlu kişiler, bütün sosyal ilişkilerinde bu üç stratejiden sadece bir tanesini kullanır. Horney'in kadın psikolojisi üzerine düşünceleri Freud'un kadınları küçümseyen görüşlerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin Freud penis kıskançlığını, kız çocuklarının erkek olma isteği olarak açıklamıştır. Horney (1967), erkekleri üstün tutan bu görüşe rahim kıskançlığı kavramı ile karşılık vermiştir (Burger, 2006: 171-176).

Sullivan, kendi psikanaliz denemelerinden, özellikle de şizofreni tedavisinde kullandığı yöntemlerden yola çıkarak kendi kişilik kuramını oluşturmuştur. Sullivan'a göre, gerçek ya da hayal ürünü kişiler arası bir ilişki olmadan, kişilik var olmaz. Kişilik, "İnsanın yaşadığı ve varlığını bulduğu karmaşık kişiler arası ilişkilerden asla soyutlanamaz". İnsanları anlamının tek yolu, onların çeşitli kişiler arası durumlarda nasıl davrandıklarını gözlemlemektir. Kişilik gelişiminde yedi önemli gelişim evresi belirleyen Sullivan bunlara, bebeklik, çocukluk, gençlik, ön-ergenlik, erken ergenlik, geç ergenlik ve yetişkinlik adlarını vermiştir. Sullivan gelişim evrelerinin büyük oranda toplumsal durumlarla belirlendiğini söylemiştir. (Burger, 2006: 176-180).

Fromm'un kişilik kuramı kaygı durumları ve bu durumlardan kaçış üzerine kuruludur. Fromm insanların güçsüzlük ve kaygı duygularını aşmak için, üç ana strateji kullanmıştır. Bazı insanlar otoriteciliğe başvurur. Yani kendilerini güçlü hissedebilmek için daha güçlü insanlar ya da şeylerle özdeşleşirler. Fromm, yıkıcılığın kaygı duygularını aşmak için ikinci yöntem olduğunu ifade etmiştir. Kişi, yaşamını tehdit edici durumları yok ederek kurtulmayı dener. Ancak gerçekten kaçmak için herkes otoriteciliğe ya da yok ediciliğe başvurmaz. Fromm'a göre çoğu insan mekanik bir uyumluluğu seçer. Özgürlükle özdeşleşen kaygılarla savaşmak için, çoğumuz toplumun bizim için uygun gördüğü rolü ve yaşam tarzını benimseriz. Fromm insanın kendisini bilmesinin ve kendisi olmasının, mutluluğun anahtarı olduğunu belirtir (Burger, 2006: 182-185).

Erikson benlik ve yaşam döngüsü içinde kişilik gelişimi modeliyle psikanalitik yaklaşıma büyük katkıda bulunmuştur. Erikson'a göre benlik, kişiliğin oldukça güçlü ve bağımsız bir bölümüdür. Erikson'un kişilik yaklaşımı benlik psikolojisi olarak adlandırılmıştır. O'na göre benliğin birinci işlevi bir kimlik duygusu oluşturmak ve bunu korumaktır. Erikson'un yaşam döngüsü içinde kişilik gelişimi modeline göre, kişilik gelişimi kişinin yaşamı boyunca devam eder ve sekiz gelişim aşaması ile gerçekleşir. (Burger, 2006: 163-165). Bu aşamalar; Güvene karşı güvensizlik, Özerkliğe karşı tutku, Girişkenliğe karşı suçluluk, Becerikliliğe karşı aşağılık duygusu, Kimlik kazanmaya karşı rol karışıklığı, Yakınlığa karşı yalıtılmışlık, Özgeciliğe karşı kendine dönüklük, Bütünlüğe karşı umutsuzluktur. Kişilik gelişimine ve yetişkinlikte görülen duygusal bozukluklara yaklaşım yolları için bu sekiz evre önemlidir.

Kişilik gelişiminin çocukluk ötesindeki evrelerini betimlemekle Erikson, orta yaşı ve olgunluğu da içeren yaşam evrelerinden her birine özgü duygusal bunalımların olduğunu belirtmiştir. Böyle bir sav, klinik psikoloğu, yetişkin kişilik bunalımlarını hakkı ile çözmek için yetişkinin duygusal sorunlarını başarısızlıklar olarak görmekten ve yalnızca bebeklik zorlanma ve çatışmalarının kalıntıları olarak almaktan kurtarmıştır. Erikson, psikoanaliz görüşünü genişleterek, gelişimin her döneminin zayıf olduğu kadar güçlü yanlarının da bulunduğunu ve herhangi bir gelişim evresindeki başarısızlıkların daha sonraki evrelerde elde edilebilecek başarılarla düzeltilebileceğini göstermiştir. (David Elkind, Çev. Ali Dönmez, 1978).

2.2.2. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı

Ayırıcı özellik yaklaşımı, zamana ve duruma göre değişmeyen, kararlı bireysel davranış farklılıklarını belirleyebileceğimizi söyler. Ayırıcı özellik yaklaşımı, iki önemli

varsayım üzerinde durur. Birincisi, bu yaklaşımın psikologları kişilik özelliklerinin zaman içinde değişmez olduğunu kabul eder. Örneğin, bugün yüksek düzeyde sosyalleşme gösteren birisinin önümüzdeki ay, önümüzdeki yıl ve bunu izleyen yıllar boyunca da böyle olacağını varsayarlar. Gerçekten de kişilik ölçümlerinden elde edilen sonuçlar, kişinin yetişkinliğe ulaştıktan sonraki dönemlerinde, yüksek oranda tutarlılık gösterir, ikinci varsayım ise, kişilik özelliklerinin durumlara göre de kararlılık gösterdiğidir. Örneğin saldırgan insanlar, futbol oynarken de aile içi tartışmalarda da normalden fazla saldırganlık göstermelidir (Çoraklı, 2007). Ayırıcı özellik yaklaşımının önde gelen isimleri Gardon Allport, Henry Murray ve Raymond B. Cattell'dir.

Allport, davranışın çeşitli çevresel etkenlerle şekillendiğini ve ayırıcı özelliklerin, bir bireyin ne yapacağını bilemeyeceğini kabul etmiştir. Allport, ayırıcı özelliklerimizin sinir sistemimizdeki fiziksel öğelerden kaynaklandığını, bilim adamlarının insanların nörolojik yapılarını inceleyerek kişilik özelliklerini belirleyebileceği bir teknoloji geliştireceklerini öne sürmüştür (Burger, 2006: 238-239).

Murray yaklaşımını kişilikbilim (personoloji) olarak adlandırmış ve kişiliğin temel gereksinimlerini belirlemiştir. Murray ayırıcı özelliklere benzeyen psikolojik kökenli gereksinimlere odaklanmıştır. Psikolojik kökenli gereksinim, belirli bir koşulda belirli bir şekilde tepki göstermeye hazır bulunma durumudur. Bu gereksinimlerin büyük ölçüde bilinçaltı olduğunu söylemiştir. Murray bir gereksinimin aktif hale gelip gelmemesini, içinde bulunulan duruma bağlamış ve buna da baskı adını vermiştir (Burger, 2006: 245-246).

Cattell, insan kişiliğini oluşturan öğelerle ilgili kavramlar geliştirmemiş, başka bilim dallarında kullanılan yaklaşımları benimsemiştir. Cattell'in çalışmalarının temeli kaç tane temel kişilik özelliğinin olduğudur. Cattell birbiriyle ilişkili özellikleri gruplayarak ve birbirinden bağımsız olanları ayırarak kişiliğin temel yapısını belirlemek için faktör analizi istatistik tekniğini kullanmıştır. Araştırmaları sonucu 16 temel özellik bulmuş ve 16 Faktörlü kişilik testi'ne (16 PF) son halini vermiştir (Burger, 2006: 248-249). "Kişilik yapısını temsil eden özelliklerin neler olduğuna yönelik yapılan çalışmaların temelini faktör analizleri oluşturmakta ve yapılan çalışmalarda kişiliği genel anlamda açıklayabilen beş faktörlü bir yapının belirtildiği görülmektedir" (Tabak ve diğerleri, 2010). Farklı

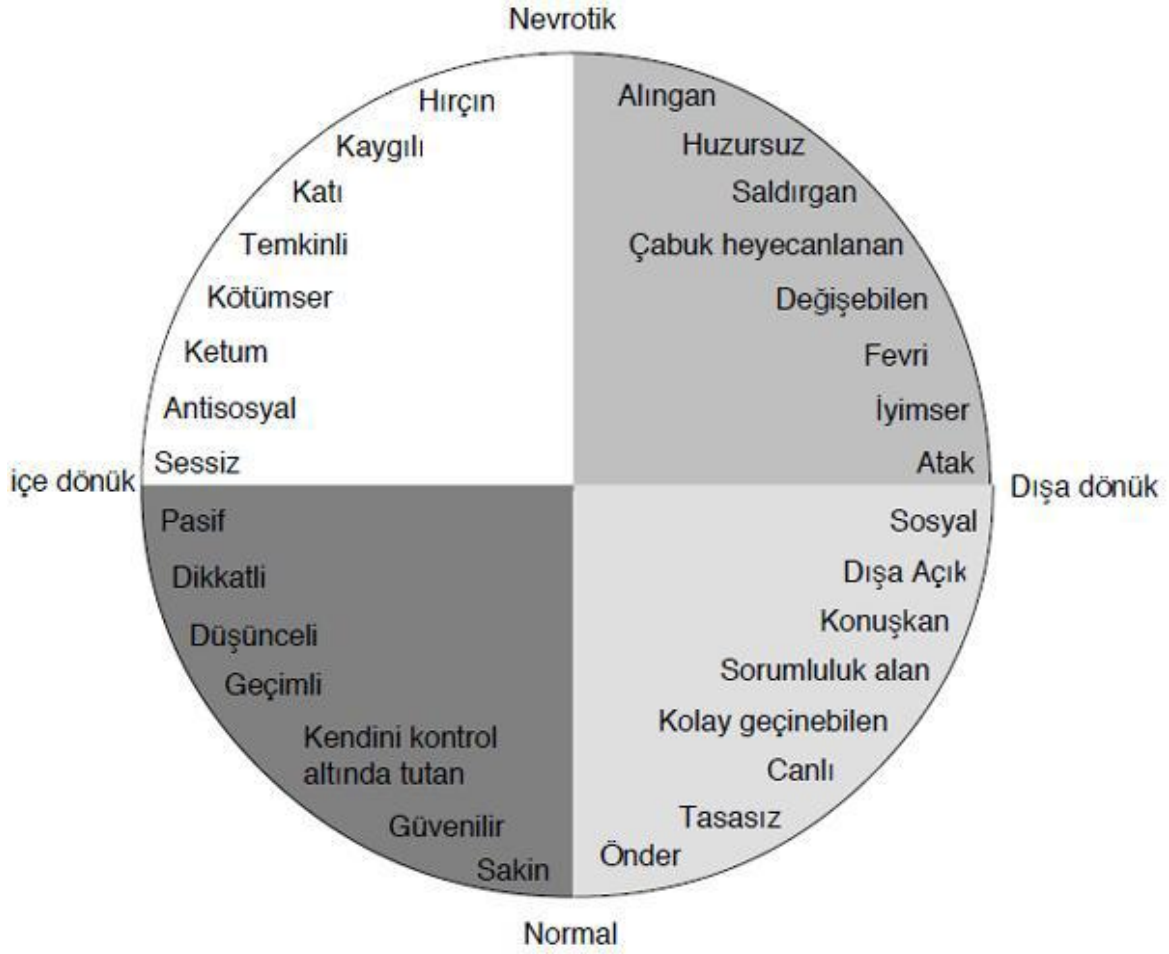
araştırmacıların farklı isimler kullanmış olmasına rağmen bu boyutlar için en sık kullanılan kavramlar, Nevrotiklik, Dışadönüklük, Açıklık, Uyumluluk ve Özdisiplindir (Burger, 2006: 253).

2.2.3. Biyolojik Yaklaşım

Biyolojik yaklaşım, kişiliğin biyolojik etmenlerden ayrılamayacağı görüşüne dayanır (Çoraklı, 2007).

Günlük yaşantı içinde bireyleri tanımlarken değişik ölçütlerden yararlanılabilir. Yani bireylerin görüntülerine bakılarak bir takım yargılara ulaşılabilmektedir. Örneğin kendisi tanınmayan buna karşılık anne babası tanınan kişilerin kimin çocukları olduğu çoğu zaman fiziksel yapılarına bakılarak tahmin edilebilir. Onlara zaman zaman ebeveynlerine benzedikleri ya da onlar gibi davrandıkları söylenebilir. Bu durum anne babadan gelen birçok karakteristik özelliğin birey tarafından taşındığı anlamına gelir. Bireyler anne babalarının sadece fiziksel özelliklerini değil göz rengi, boy gibi genetik özellikleri de taşırlar. Bütün bu durumlar biyolojik yapının insan kişiliğinin oluşumunda ve gelişiminde etkili olabileceği görüşlerinin ortaya çıkmasına destek sağlamıştır (Yazıcı, 1997).

Hans Eysenck, kişiliği biyolojik temelde açıklayan ilk bilim adamlarından biridir. Eysenck, nitelik ve tip kavramlarını kullanarak kişilik yorumlamasına yeni boyutlar kazandırmıştır. Eysenck'e göre, nitelik, bireyin belli biçimde davranışta bulunma eğilimlerinin bütününden, tip ise, niteliklerin toplanması ve örgütlenmesinden oluşur (Ödemiş, 2011).

Şekil 1: Eysenck'in Kişilik Kuramı

Kaynak: Burger, 2006: 345

Eysenck'in kişilik tipolojisinde görüldüğü gibi içedönük veya dışadönük, nevrotiliklik (dengesiz) veya normal (dengeli) faktörlerini temel almaktadır. Dışa dönüklük sosyalliği ve dürtüselliği temsil ederken, bu boyutta yüksek puan alan kişiler, insanlarla iletişimi seven, girişken ve yalnız olmaktansa insanlarla olmayı tercih eden biri olarak tanımlanmıştır. Nörotik boyutunun duygusal tutarlılığa veya aşırı tepkiselliğe işaret etmekte olduğu ve bu boyutta yüksek puan alan bir kişinin kaygılı, depresif, gergin, çekingen, aşırı duygusal ve düşük öz-güveni olabileceği öne sürülmüştür (Karancı ve diğerleri, 2007). Eysenck modelindeki ilk boyut olan dışadönükler ve içedönüklerin sadece davranışlarının değil, fizyolojik yapılarının da farklı olduğunu öne sürer. İkinci ana boyut olan nevrotilikler ise duygusal davranma eğiliminin göstergesidir. Eysenck daha sonra üçüncü ayırıcı özelliği olan psikotikliği de modeline eklemiştir. Bu boyutta yüksek puan

alan kişiler, bencil, saldırgan, mesafeli, soğuk, anlayışsız, başkalarıyla ilgilenmeyen, genel olarak başkalarının haklarına ve iyiliğine kayıtsız olarak tanımlanır (Burger, 2006: 346-347).

2.2.4. İnsancıl Yaklaşım

Bu yaklaşım, bireyin kişisel dünya görüşü ve olayları yorumlamasıyla ilgilidir. Bir bireyin başlıca güdüsel gücü, gelişmeye ve kendini gerçekleştirmeye yönelik eğilimidir. Bireyin potansiyelinin geliştirilmesine verdiği önem nedeniyle insancıl yaklaşım, etkileşim gruplarıyla, değişik türde bilinç alanını genişletme yöntemleriyle ve mistik deneyimlerle yakından bağlantılıdır (Ünlü, 2001). İnsancıl psikolojinin kökleri temel olarak iki alanda yatar. Bunlar, Avrupa kaynaklı varoluşçu felsefe ve Carl Rogers ile Abraham Maslow gibi bazı Amerikalı psikologların çalışmalarıdır. Varoluşçu felsefe, insancıl yaklaşımın temeli haline gelmiş pek çok soruyu ele alır. Bu sorulardan bazıları varlığımızın anlamı, özgür iradenin rolü ve insanoğlunun tekliği üzerinedir (Burger, 2006: 417).

Rogers, insancıl psikoterapinin öncülerinden ve danışanı merkez alan yaklaşımı yaygınlaştıran ilk terapistlerdendir. Rogers, bir terapi yöntemi olarak etkileşim gruplarının gelişimine de katkıda bulunmuş ve psikoterapiden öğrendiklerini genel kişilik kuramıyla genişletmiştir. Rogers, insancıl yaklaşımı eğitim ve dünya barışı gibi toplumsal konulara da uygulamıştır (Burger, 2006: 424)

Moslow, iki tür güdü belirlemiştir. Biri, gerek duyulan bir nesnenin eksikliğinden duyulan yetersizlik güdüsüdür. Açlık ve susuzluk gibi temel gereksinimler bu sınıfa girer. Gerek duyulan nesne elde edildiğinde, yetersizlik güduları doyuma ulaşır. Moslow ayrıca, karşılık beklemeden sevmek ve kişinin kendini gerçekleştirmesi gibi gereksinimleri de büyüme gereksinimleri olarak tanımlamış ve bu iki gereksinimini de beş sınıfa ayırmıştır. Bunlar: Fizyolojik gereksinimler, Güven gereksinimi, Ait olma ve sevgi gereksinimleri, Saygı gereksinimi, Kendini gerçekleştirme gereksinimidir. Mozlow'a göre yaşamımız boyunca çoğumuz, kendini gerçekleştirme gereksinimi baskın hale gelene dek, bu sıralanımda ilerleriz (Burger, 2006: 429-432).

2.2.5. Davranışsal/Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Sosyal öğrenme kuramı, davranışın çevresel ya da durumsal önemini vurgular. Çevresel koşullar, öğrenme yoluyla davranışı şekillendirir; buna karşılık kişinin davranışı da çevreyi şekillendirir. Kişiler ve durumlar birbirlerini karşılıklı olarak sürekli etkilerler. Sosyal öğrenme kuramına göre, davranışı anlamak için, bireyin özelliklerinin durumun özellikleriyle nasıl etkileşimde bulunduğu bilinmesi gerekir. Kişiliği öğrenme kavramlarıyla açıklayan psikologlardan Miller ve Dolard (1941) Freud'un kullandığı bilinçaltı gibi kişilik yapısıyla ilgili bir kavramı, gözlenebilen basit bir koşullanma kavramı olarak ifade edebileceğini savunmuşlardır. Daha sonraları Skinner klasik ve edimsel koşullanmanın kişiliğin temelinde yattığını vurgulamıştır (Yakupoğlu, 1996). “Bandura ise yaklaşımına soysal-bilişsel kuram adını vermiş ve bu kurama göre öğrenmenin klasik ya da edimsel koşullanmayla sınırlı olmadığını savunmuştur” (Burger, 2006: 530-534). Bandura, bu öğrenme sürecinde model alma ve pekiştirecin çok önemli bir rolü olduğunu vurgulamaktadır. Öğrenme sürecinde pekiştireç, bir davranışın sonraki zamanlarda tekrarlanma olasılığını artıran uyarıcı olarak tanımlanmaktadır. Pekiştirilen davranışlar çocuğun bilişsel süreçlerinde işlenmekte ve kişilik yapısında belli bir süreklilik kazanmaktadır (Efilti, 2006).

2.2.6. Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşımın vurgu yaptığı ve araştırdığı konu; bilginin zihinde nasıl temsil edildiği ve bu temsil etme sürecinde zihinsel süreçlerin nasıl işe vuruk hale dönüştürüldüğü, bilginin nasıl organize hale getirildiği ve bireyde öğrenmeye karşı iç motivasyonun nasıl sağlanabileceği gibi hususlardır (Çepni ve diğerleri, 2008: 97). Bilişsel yaklaşım insana fizyoloji, biliş, davranış ve duygu olarak dört farklı yönden yaklaşır. Ör: “Rapor yazmaya başlarken geriliyorum.” (fizyoloji). “Bu, iyi bir rapor yazamayacağımı düşünmeme yol açıyor.”(biliş). “Bu düşünce de kendimi kaygılı hissetmeme neden oluyor.” (duygu). “Bu da kalemi bırakıp yürüyüşe çıkmama neden oluyor.” (davranış) Bilişsel kurama göre bilişler dış ve iç dünyadan gelen uyarınları algı süreçlerine dönüştürür. Sonra bunları belirli bir düzen ve bütünlük içinde işler; değerlendirir yani anlamlandırır ve depolar. Daha sonra belleğe çağırır; anımsar ve yeniden değerlendirir (Selçukoğlu, 2006).

Çalışmalarında bilişsel görüşlere ağırlık veren Kelly, kişilik teorisini yapısalcılıkla açıklamaya çalışmıştır. Yapısalcılık bir izah algılama ve anlamlandırma tarzıdır. Kelly'ye göre birey olayları yaşar ve ondan sonra da belli bir yapıya oturtur. Olaylar arasındaki benzerlik ya da farklılıkları anlar. Kelly'nin yapısal kişilik teorisine göre bireyin kişiliğini onun yapı sistemi oluşturur (Yazıcı, 1997).

Kelly'e göre hiçbir insanın kişisel yapısı bir başka insaninkine benzemez ve hiç kimse zihnindeki yapılarını birbirine benzer biçimde düzenlemez. Kelly kişilik farklılıklarının büyük oranda insanların dünyayı yapılandırma şekillerindeki farklılıktan kaynaklandığını belirtmiştir (Burger, 2006: 609).

Kişilik özellikleri (traits) yaklaşımını benimseyenler, davranışların tek tek birbirleriyle tutarsız olabileceğine ancak genelde ve bütünde bu tek tek davranışların bir tutarlılık göstereceğine dikkat çekmektedirler. Ayrıca belli bir durumdaki davranışın tek bir özellik tarafından değil birçok özellik tarafından yönlendirildiğini ve tüm benzer durumlarda da insanların, aynı davranışı göstermediklerini belirtmişlerdir. Kişiliği açıklamada bugün yaygın olan bu özellik yaklaşımlarından birine, araştırmacıların beş ayrı faktör elde etmelerinden dolayı literatürde sıkça rastlandığı haliyle “Beş Faktör” (Five Factor) ya da “Büyük Beş” (Big Five); bu beş faktörle temsil edilen kişilik özellikleri sınıflandırma modeline de “Beş Faktör Modeli-BFM/5FM” (Five Factor Model-FFM/5FM) denilmektedir (Tatar, 2009).

2.3. Beş Faktör Kişilik Modeli

Araştırmacılar tarafından bugüne kadar kişilik özelliklerinin belirlenmesine yönelik farklı modeller ortaya konmuştur. Örneğin, Eysenck tarafından ortaya konulan modele göre, bireylerin kişilikleri, yatay ve dikey boyutlarda olmak üzere iki uç üzerinden değerlendirilmektedir. Yatay boyutun bir ucu içedönük, diğer ucu ise dışadönük kişilik özellikleriyle ilgilidir. İçedönük olanlar sessizdir, insanlarla kolay iletişime geçemezler, çevreye karşı kapalıdırlar. Dışadönükler ise, insancıl, cana yakın, iletişime kolay geçerler. Modelin dikey boyutunda ise, nevrotik ve normal olmak üzere iki uç bulunmaktadır. Nevrotik uçta kaygı, tedirginlik, alınganlık gibi özellikler bulunurken, normal uçta güven duygusu, düşünceli hareket etmek gibi nitelikler yer almaktadır.

Kişilik özelliklerinin tanımlanmasına yönelik modellerden biri de Beş Faktör Kişilik Modelidir. Bu model, kişilik özelliklerini beş farklı boyut ve buna bağlı 30 alt boyutla tanımlamaktadır. Modelin temel boyutları, yüzlerce kişilik özellikleri dikkate alınarak belirlenmeye çalışılmıştır (Erkuş ve Tabak, 2009).

Bu özelliklerle ilgili bulguların çoğu farklı ölçütlere dayanarak birkaç kişilik boyutunu ortaya koymuştur. Thurnstone tarafından geliştirilen etmen analizi istatistik tekniğinin alana uygulanmasıyla, sıfatların belirli etmenler altında toplanıp toplanamayacağı ortaya konmaya başlanmıştır. Yüzyılın başlarından 1960'lara ve 1970'lere gelene dek kişilik özelliği yaklaşımı kapsamında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu yıllardan sonra, kişiliği ve davranışı açıklamada, durumsal etmenlere ağırlık veren yaklaşımların ağırlık kazanmasıyla birlikte yaklaşık 15-20 yıllık bir duraklama yaşanmıştır. 1980'lerden itibaren bu yaklaşım çerçevesindeki çalışmalar yeniden hız kazanmıştır. Kişilik özelliği yaklaşımı kapsamında yapılan araştırmalarda farklı etmen yapıları ortaya konmuştur (Demir, 2009).

Beş faktör modeli ile ilgili araştırma çok geniş boyutları olan bireysel farklılıkları karakterize etmekte yarar sağlamıştır. Beş kuram birlikte ele alındığında kişilik yapısı nedir sorusuna iyi bir cevap sağlamaktadır (Schinka ve diğerleri: 1997).

Ruh biliminde Büyük Beş kişilik özelliği, deneysel araştırma ile keşfedilmiş beş göze çarpan etmen veya kişilik boyutlarıdır (Beş Faktör Modeli (t.y.), <http://www.wikipedia.org>). Bu boyutlar Cattell (1946)'in çalışmalarında bulunmuş, Tupes ve Christal (1961) tarafından geliştirilmiş ve Norman (1963) tarafından yeniden gözden geçirilmiştir: 1) Dışadönüklük (extroversion), 2) Yumuşakbaşlılık (agreeableness), 3) Sorumluluk (conscientiousness), 4) Duygusal denge (emotional stability), 5) Deneyime açıklık (openness) (Trapnell ve Wiggins, 1990).

2.3.1. Dışadönüklük

Bu faktörün özellikleri, Eysenck'in, Dışadönüklük boyutu ile oldukça fazla benzerlik göstermekte ve temelde hayat dolu, heyecanlı, neşeli, konuşkan, girişken ve sosyal olma gibi özellikleri içermektedir. Dışadönüklük daha çok kişiler arası ilişkilerde sosyal uyaranların miktarı ile ilişkilidir. Goldberg'e (1992) göre, baskınlık ve aktivite Dışadönüklük faktörünün temel belirleyicileri arasındadır. Ayrıca sosyallik ve insanlarla birlikte olmayı sevme, eğlenceyi sevme, liderlik, güç, istekli olma ve arkadaşça davranma gibi özellikler de bu faktörü temsil etmektedirler (Somer ve diğerleri, 2002). Dışadönükler etkin, sempatik ve heyecan arayan insanlardır. Kendini açma davranışında bulunma eğilimleri daha fazladır (Aydoğdu, 2010).

2.3.2. Yumuşakbaşlılık

“Costa, McCrae ve Dye yumuşak başlılığın kişiler arası ilişkilerde temel olan bir boyut olduğunu belirtmektedir” (Erkoç, 2008). Bu faktörün olumlu ucunda nazik, ince, saygılı, güvenli, esnek, açık kalpli ve merhametli gibi özellikler bulunmaktadır. Kişinin kendilik algısını etkilediğine ve sosyal tutumlar geliştirmenin yanısıra, bir yaşam felsefesi geliştirmekte de etkili olduğuna işaret edilmektedir. Araştırmacılar bu faktörü güven, dürüstlük, yardımseverlik, itaat, alçakgönüllülük ve merhametlilik alt boyutları ile tanımlamaktadır. Yumuşakbaşlılık faktöründe yüksek olan kişiler, başkalarını seven, verici olan, sosyal ilgisi olan insanlardır (Somer ve diğerleri, 2002).

2.3.3. Sorumluluk

Costa, McCrae ve Dye (1991), bu faktörün hem ilerletici hem de engelleyici yönlerinin olduğuna işaret etmekte ve önceleri bu faktörü tanımlamak için yön kavramını düşündüklerini belirtmektedirler. Faktörün ilerletici yönü, başarı ihtiyacı ve çalışma kararlılığında görülürken, engelleyici yönü ahlaki titizlik ve tedbirlilik özelliklerinde ortaya çıkmaktadır. Bu faktörü yeterlilik, düzen, titizlik, başarı çabası, öz disiplin ve tedbirlilik alt boyutları temsil etmektedir. (Somer ve diğerleri, 2002). “Saymaz (2003) sorumluluk düzeyi yüksek olan bireylerin yaptıkları işten daha çok doyum sağladığı ve işlerine daha iyi motive olduklarını ifade etmiştir” (Aydoğdu, 2010).

2.3.4. Duygusal Denge

Nörotisizm olarak da adlandırılan bu faktör, çeşitli araştırmalarda endişeli, güvensiz, kendisiyle uğraşan, sinirli, kaygılı gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. McCrae ve Costa, birçok araştırmacının nörotisizmin temelinde anksiyete, depresyon, kızgınlık, sıkıntı gibi olumsuz duyguların olduğunu ifade etmektedir. Diğer bazı araştırmacılar da nörotisizmi, rasyonel olmayan düşünceler ve başa çıkma mekanizmalarında yetersizlik olarak açıklamaktadırlar. Nörotisizm faktöründe yüksek puan alan kişiler, sıklıkla karmaşık duygularla uğraşmak zorunda olduklarından, kuruntulu düşünceler ve düşmanca tepkiler gibi uygun olmayan başa çıkma mekanizmalarına başvurabilmektedirler (Somer ve diğerleri, 2002). “Nörotikliğin, çeşitli uyum sağlama ve ruhsal sağlık problemleriyle ilişkili olması, yaygın psikiyatrik problemlerin başında gelen depresyonla da yakın ilişki içinde olduğunu göstermektedir” (Basım ve diğerleri, 2009).

2.3.5. Deneyime Açıklık

Beşinci faktör, modelde araştırmacıların üzerinde en az görüş birliğine vardıkları faktördür. Bu faktör bazı araştırmacılar tarafından zekâ, diğer bazıları tarafından kültür ve bazıları tarafından da deneyime açıklık olarak adlandırılmıştır. Faktörün tanımlayıcı özellikleri arasında analitik, karmaşık, meraklı, bağımsız, yaratıcı, liberal, geleneksel olmayan, orijinal, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, değişikliği seven, artistik, açık fikirli gibi sıfatlar yer almaktadır (Somer ve diğerleri, 2002).

Saymaz'a (2003) göre gelişime açık bireyler kurallar konusunda esnekler, geleneksel cinsiyet rollerini reddederler, sınanmaya ya da sınavlara karşı mizahi bir yaklaşımı vardır ve yeni deneyimlere karşı ilgilidirler. Kurallara mutlak ve koşulsuz bir şekilde uyulması gerektiğini ifade etmenin yanı sıra kendilerini yeniliklere açık ve özgür olarak tanımlarlar. Tutucu bireyler ise daha çok değişiklikten ve yenilikten hoşlanmayan, durağanlığı ve gelenekselliği yeğleyen, yaratıcı olamayan, kurallara katı bir biçimde bağlı, maceralardan hoşlanmayan, otoriteye boyun eğen bireyler olarak tarif edilebilir (Aydoğdu, 2010).

Beş faktör modelinin getirdiği en önemli gelişmelerden biri, daha önce var olan dağınık ve düzensiz alana, ortak bir sınıflandırma getirmesi olmuştur. Beş faktör modelini diğerlerinden ayıran özellik, bu modelin belirli bir psikoloğun kuramına değil, dile, insanların birbirlerini anlamak için kullandıkları doğal araca dayalı olmasıdır (Beş Büyük faktör kuramı (psikoloji) (t.y.), <http://www.wikipedia.org>).

2.4. Sanat Eğitiminin Bireyin Kişiliğine Etkisi

Üç bin yıldır sanat uygulayıcıları ve sanat bilimcilerince tanımlanmaya çalışılan sanat olgusu konusunda ilk tanımı getirenlerden Aristoteles'in sanatı taklit (mimesis) olarak nitelenmesi, Romantik dönemde sanatın bir içe doğma, coşma, taşma, akıl ve mantığın baskısından uzaklaşması olarak tamamlanmıştır. Fransız heykeltıraş Rodin'e göre sanat, dünyayı anlamak ve anlatmak isteyen bir düşünce çabası, Freud'a göre erişkinin, yaşam karşısındaki tavrı, oyun keyfi, ya da başka bir tanıma göre gerçekliğin ötesine atılan bir adım, ıstırapın kendisi değil ancak ıstırapın teatral betimlemesidir. Tolstoy, sanat olgusunu insanın her zaman duymuş olduğu bir duyguyu kendinde canlandırdıktan sonra, bu duyguyu başkalarının da aynıyla duyabilmesi için, devinim, çizgi, renk, ses ya da sözcükler aracılığı ile onlara aktarması olarak yorumluyor (Ezici, 2005).

Ünlü filozof Kant'a göre sanat bir oyundur. O, sanatın kaynağı olarak iş'i görür. Öte yandan, Hegel ise sanatı, ruhun madde içindeki görünümü olarak niteler. Kuşkusuz, sanatın tanımı konusunda daha başka görüşler de sıralamak olasıdır. Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, sanatın yalnızca insana özgü, yapay bir olgu, olay olduğudur. Yani sanatın, yalnızca insan tarafından yapılabilen bir iş oluşudur. Sanat duygu ve düşüncelerin belirli teknik ve estetik kurallara göre madde ile maddede ifade edilmesi olayıdır. Eflatun (Platon) sanatı bir kopyayı tekrar bir kopya etmek, imgeyi tekrar imgelemek olarak tanımlamış ve sanatın bir yansıtma (mimesis) olduğunu söylemiştir. Eflatun'a göre doğada genel bir sanat kavramı yoktur, fakat bazı sanatlar vardır, bu sanatlar, öznel deneylerin bir anlatım tarzı değil, aksine günlük etkinliklerin narin biçimleridir (Kavuran, 2003).

Yalın ve özlü anlamıyla sanat eğitimi, "bireye, kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli sanatsal davranışlar kazandırma" ya da "bireyin sanatsal davranışında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli değişiklikler oluşturma" sürecidir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere sanat eğitimi, temelde, bir "estetik davranış kazandırma" ya da bir "estetik davranış değişikliği oluşturma" işidir (Uçan, 1994: 70-71).

Eğitilmiş insan her yönüyle gelişmiş bir kişilik ve toplumsal sorumluluk bilincine ulaşmış insan olabilmektedir. Hızla değişen dünyanın dinamik yapısına ayak uydurabilmek ancak yaratıcı güçlerle donanmış bir kişilik geliştirmekle mümkündür. Doğuştan yaratıcı güçlere sahip olan bireyin, bu gücünün ortaya çıkarılması yollarından biri de insanın

estetik eğitimi, yani sanat yoluyla eğitimidir. Bu anlamda kişilik eğitimi sanat eğitiminin amaçlarından biri olmaktadır (Bilgin, 2011).

Çağdaş sanat eğitimi, özü itibariyle, bireylerin ve toplumun içinde yaşadıkları çevreye/ortama yeterince duyarlı olabilmelerini, çevreyle/ortamla çok yönlü, kapsamlı ve yararlı iletişim ve etkileşimde bulunabilmelerini, estetik gereksinimlerini giderebilmelerini (karşılatabilmelerini), estetik beğenilerini (zevklerini) geliştirebilmelerini, artistik (sanatsal) yaratma/yorumlama güdülerini doyurabilmelerini, kendilerini ifade edip gerçekleştirebilmelerini, yaşamlarını daha anlamlı ve yetkin duruma getirebilmelerini ve bu yolda sanattan en iyi biçimde yararlanabilmelerini esas alır (Uçan, 1994: 70-71).

“Sanat, insanın iç dünyasının eseridir ve büyük ölçüde bireyseldir. Ama bütün diğer insanların iç dünyasına da hitap ettiği için kısa sürede toplumsallaşmaktadır” (Ergün, 2010).

Sanatın bireysel işlevi, bireyin dengeli, sağlıklı, başarılı, duyarlı ve mutlu olması için davranışları üzerinde belirli izler bırakan estetik etkime ve tepkime biçimlerini kapsar. Sanatın toplumsal işlevi ise, birey ile toplum arasında anlaşma, dayanışma, paylaşma, birleşme ve bütünleşme sağlanmasında sanatın oynadığı rolleri kapsar (Uçan, 1994: 70).

“Sanat; fikirleri, hayalleri çeşitli şekillerde çeşitli boyutlarda gerçekleştirme hareketidir” (Ergün, 2010). “Sanat, kişinin dış dünyayı yorumlama biçimidir. Bu yorumlama çabası bilinçli ve sürekli bir çalışmadır” (Altınkaş, 2007). “Sanat, üretenin (sanatçının) yarattığı, (sanat eseri) tüketicinin (onun eserlerini görenler, duyanlar ve okuyanlar) belli düşünce ve duygularını dile getiren bir üretim şeklidir” (Çev. Adamoğlu, t.y.). Sanat ve sanatçı bütün ben’leri kavrayabilme ve yansıtabilme yetisine sahip olmalıdır. Yani, sanatçılık farklı kişilikler arasında gidiş-gelişlerle geniş bir görüş açısına sahip olmaktır (Alver, 2004).

Çevreye karşı duyarlı, paylaşmasını bilen, duygu, düşünce ve eylemlerinde girişimci olabilen, yaratıcı, kendine güvenli insan tipi yetiştirmede Sanat Eğitimi’nin rolü büyüktür (Deliduman, 1999). Sanat eğitimi insanı özgürleştiren, kendini ve dış dünyayı tanıtan, yaratıcılığı geliştiren bir eğitim biçimidir. Ayrıca kişiyi yaratıcı faaliyetlere yöneltmesi, estetik beğeni kazandırması ve hobiler oluşturması ile insanları ruhsal çöküntüden kurtarabileceği düşüncesiyle de yaygındır. Sanat eğitiminin amacı, eğitimin her basamağında sistemli bir şekilde bireye sanat görüşü kazandırmak, sanat dallarından

herhangi birine ilgi duyan veya yönelen yetenekli bireyleri, çağdaş yöntemlerle eğiterek kişilikli sanatçılar yetiştirmektir (Dikici, 2001).

Çağdaş eğitimde bireylerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel tüm yönleriyle bir bütün olarak yetişmesi gerekmektedir. Bu nedenle bütün bu özellikleri içinde barındıran güzel sanatlar eğitiminin çağdaş eğitim kavramı içinde bilim ve teknik eğitimlerinin içinde önemli bir yeri vardır. Bu noktada genel anlamda sanat eğitimi tanımlamak gerekirse;

Sanat eğitimi temelde sanatsal etkinlik ve etkileşimler yoluyla bireyin yaratma güdüsünü doyurmaya, estetik gereksinimlerini karşılamaya, beğeni duygusunu geliştirmeye ve içinde yaşadığı gerçekliğe daha duyarlı olmasını sağlamaya yöneliktir. Bu bakımdan sanat eğitimi, bireyin bilişsel ve devinişsel yönlerinin yanında, özellikle duyuşsal yönünün gelişmesinde çok önemli rol oynar. Sanat eğitimi sürecinde engellemelerden kurtulan birey, baskı altında tuttuğu duygularını açığa vurarak kendini ifade etme fırsatı bulur. Böylece çok yönlü düşünebilen, düşündüklerini rahatça aktarabilen, başkalarının düşüncelerini olduğu gibi benimsemeyen bir kişilik geliştirir. Müzik ve Resim-İş eğitimi de sanat eğitiminin ana boyutlarından birini oluşturur ve bireyler üzerindeki fiziksel, zihinsel ve psikolojik etkileriyle kişilik gelişimine önemli katkılar sağlar (Yağışan ve diğerleri, 2006).

Sanat eğitiminde amaçlanan yaratıcı kişilik özelliklerinin bazıları şu şekilde sıralanabilir: 1) Kendine güvenen, 2) Bağımsız olmayı tercih eden, 3) Risk almaktan çekinmeyen, 4) Farklı olmaktan korkmayan, 5) Bir şeyleri değiştirme cesaretine sahip, 6) Kendi görüşlerini savunabilen, 7) Başkalarıyla ayrı düşmekten çekinmeyen, 8) Gerektiğinde kuralları çiğneyebilen, 9) Hata yapmaktan korkmayan, 10) Kaybetmekle yılmayan, 11) Enerjik, spontan eylemlerde bulunma alışkanlığına sahip, 12) Bir sonuca ulaşmaya kadar dinlenemeyen, 13) Meraklı, alternatif düşünme ve uygulamaları deneyen, 14) Zorunlu durumlarda gelenekleri dışlayan, 15) İtaatkâr olma baskılarına boyun eğmeyen, 16) İdealist, karışık-gizemli olay ve düşüncelerden kaçmayan (Bölükoğlu, 2002).

Bir sanat adamı, fizikçi ve eğitimci olan Ned Hermann yaratıcılığın kaynağının beyin olduğunu ve beynin yalnızca bir bölümünün değil tümünün yaratıcılıkta etkin olduğunu ileri sürer. Graham Wallis tarafından belirlenmiş yaratıcılık aşamaları: Hazırlık aşaması,

kuluçka aşaması, aydınlanma aşaması ve gerçekleştirme aşaması beynin sağ ve sol yarımkürelerinin hepsinin devrede olması ile gerçekleşir. Beynimizin sol yarımküresi, mantıksal, sözel, akılcı, soyut, sayısal, sağ yarımküresi de, sözel olmayan, somut, sezgisel düşünme biçimlerine yöneliktir. Beynin gelişim süreci içerisinde iki yarımküresinin de geliştirileceği eğitim-öğretim süreçlerine ihtiyaç vardır. Sanat eğitimi ile görsel algısı gelişmiş, kendini sanatsal yollarla ifade edebilen, içinde yaşadığı kültürü önce tanıyan, öğrenen, koruyan ve gelecek nesillere taşıma sorumluluğunu üstlenen, dünya kültür mirasına saygılı, yaratıcı ve yapıcı bireyler yetiştirilmesi hedeflenir (Ufuk Buyurgan ve Serap Buyurgan, 2007: 5).

2.5. Öğretmen Adaylarının Kişilik Özellikleri

“Türkçe genel sözlükteki anlamıyla, öğretmen, mesleği öğretmek olan kimse'dir, öğretmek ise “1. Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak. 2. Yetenek kazandırmak. 3. Bilinmeyen bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamak” demektir”

Türkçe eğitim terimleri sözlüğündeki anlamıyla öğretmen, “(1) ... bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantılarını kazanmalarına kılavuzluk etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse. (2) Bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetişme ve gelişmesine yardım eden kimse. (3) Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği öğrenimi bitirerek ya da yeterlikleri kazanarak, öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş olan kimse” demektir (Uçan, 2006).

Belirli bir genetik yapı ile dünyaya gelen birey, sosyal çevresi ile karşılıklı etkileşimden oluşan sosyalleşme süreci içerisinde, kendisine toplum içinde rol üstlenmeyi olanaklı kılacak bazı yetenekler, beceriler, güdüler, tutum ve görüşler, sosyal değerler ve normlar oluşturmakta ve böylece kişiliği geliştirmekte ve şekillenmektedir. Sosyalleşme süreci genellikle üç önemli yerde gerçekleşir. Bunlar; bireyin kişiliğinin temellerini oluşturan aile, bireye bilgi ve yetenekler kazandıran öğrenim kurumları ve kişilik özelliklerinde değişikliklere yol açan bireyin çalıştığı işyeridir (Demirci ve diğerleri, 2007).

Sosyalleşme sürecinin gerçekleştiği bu üç önemli yerden biri olan öğrenim kurumlarının, daha geniş bir ifadeyle eğitim sistemlerinin temel amacı o ülkenin nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve vatandaşlık eğitimi vermektir. Bunu gerçekleştirebilmek için her eğitim sistemi, yetiştireceği insan modelini, sahip olduğu eğitim felsefesi ve insan gücü

politikası ışığında saptayarak eğitim etkinliklerini bu amaca göre düzenlemektedir. Bir ülkenin kalkınmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleşmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında öğretmenlerin başrolü oynamaları beklenmektedir (Çelikten ve diğerleri, 2005).

Eğitim sisteminin başlıca öğelerini, öğrenciler, öğretmenler, eğitim programları, yöneticiler, eğitim uzmanları, eğitim teknolojisi, fiziki ve finansal kaynaklar oluşturmaktadır. Bunlar içinde öğretmen, en temel öğedir. Eğitimin niteliği ve kalitesi de büyük ölçüde öğretmenlerin niteliğiyle doğru orantılıdır. Bu bakımdan eğitim sistemi içinde görev alacak öğretmenlerin, gerek hizmet öncesinde, gerekse hizmet içinde, iyi bir biçimde yetiştirilmesi, eğitim hizmetlerinin kalitesi yönünden önem taşır (Şişman, 2007: 189).

Eğitim; bireyde davranış değiştirme, geliştirme ve uyum gibi dayanışma halinde bulunan amaçları gerçekleştirirken, genel olarak bazı ayrıntılı amaçlardan hareket eder. Bireyin insan ilişkilerini geliştirmesine yardım eder, birey insanlığa saygı duymayı öğrenir, dostluğa önem verir, zengin bir sosyal yaşam sürer, başkalarıyla çalışmada işbirliğine yönelir, spor ve serbest zaman uğraşlarına katılır, kendi yaşamına yön vermeyi bilir (Uslu ve Hasırcı, 1999).

İlköğretim, bireyin yaşamında, akademik temellerinin atıldığı önemli bir aşamadır. İlköğretim düzeyinde alınan bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar, bireylerin sonraki yaşantıları üzerinde oldukça etkilidir. Bu düzeydeki bireylerin eğitiminin önemli bir kısmını üstlenen sınıf öğretmenlerinin ve niteliklerinin önemi ise inkâr edilemez (Pehlivan, 2008). “Öğretmenin değerleri, tutumları, deneyimleri, kısaca davranışları bütünüyle öğrencilerini, toplumu, kendi meslekî geleceğini ve meslektaşlarını etkiler” (Yapıcı, 2001).

Öğretmenlerin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel yönden nitelikli olması eğitim sisteminin başarısıyla doğru orantılıdır. Öğretmede var olan bu nitelikler öğrenci açısından önemlidir. Çünkü öğrenci öğretmenin yaklaşımından ve olayları yorumlama biçiminden etkilenmektedir (Pehlivan,2008). Öğretmenin niteliği ve yeterliliği eğitim öğretim faaliyetlerinin başarıya ulaşması için önemlidir. Öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinden sonra insan bilimleri, sosyal bilimler ve kültür bilimleri olarak nitelendirilen Felsefe, Sosyoloji ve Güzel Sanatlar alanlarında eğitim almaları öğrencilere geniş bir

dünya görüşü kazandırması açısından önem taşımaktadır (Kıroğlu ve Elma, 2009: 291-299).

Öğretmende var olması beklenen kişilik özelliklerinin kesin olarak sınırlanma imkânı yoktur. Çünkü insan kişiliği, çok çeşitli düşünsel ve duygusal eğilimlerin etkisi altında oluşmaktadır (Ekiz ve Durukan, 2006: 250). Öğretmenin kişilik özelliklerinin yanında sahip olması gereken birçok özelliğinden söz edilebilir. Etkili bir öğretilmende bulunması istenen özellikler şu şekilde sıralanabilir: 1) Sabırlı davranır ve duygularını kontrol altında tutar, 2) Farklı inanç, görüş ve gruplara saygılıdır, 3) Kılık-kıyafetine, temizlik ve düzene özen gösterir, 4) Kendini geliştirmeye ve eleştiriye açıktır, 5) Kişisel sorunlarıyla sınıfı ve okulu meşgul etmez, 6) Öğrencileri güdüleyici özelliklere sahiptir, 7) Başarıya odaklanmıştır, 8) Düşünce ve davranışlarıyla öğrenciler için modeldir, 9) Öğrencilere karşı güler yüzlü, hoşgörülü ve sevecendir, 10) Öğrencilere karşı güvenilir, dürüst, objektif, sırdaş ve dosttur, 11) Sınıfta yapıcı ve eğitsel bir disiplin oluşturur, 12) Liderlik özelliklerine sahiptir, 13) Öğrencileri, velileri, çevresini etkilemede başarılıdır, 14) Arabuluculuk, hakemlik, temsilcilik özelliklerine sahiptir, 15) Cesaretlendirici ve destekleyicidir 16) Sorunlardan yakınmak yerine çözüm bulmak için çaba harcar, 17) Sınıfta otoriteyi sağlar, 18) Sınıfı grup olarak cezalandırmaz, cezaları bireysel olarak verir, 19) Verdiği ödevleri takip ve kontrol eder, 20) Eğitim bilimlerinin kavramlarını tanır öğrenmeyi kolaylaştırır, 21) İyi bir gözlemcidir, 22) Kendini sürekli yenilemeye çalışır (Kıroğlu ve Elma, 2009: 294-295).

Öğrenmeyi etkinleştirmede öğretmenin yeri büyüktür. Öğrenmeyi etkinleştiren öğretmen davranışlarıysa bir bütündür ve bu bütünün her ögesi önemlidir. Öğretmen sahip olduğu bilgi birikimini öğrencilere aktarmanın, yanısıra öğrencileri kişiliğiyle de etkilemektedir (Çetin, 2001). Öğretmen ve öğrenci günlük yaşam içerisinde birbiriyle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim sonucunda hem öğretmen hem de öğrenci kendine özgü duygu, düşünce ve davranış özellikleri gösterir. Bireyin doğuşuyla başlayıp kalımsal faktörlerin etrafında şekillenen kişilik, öğrenme, öğretme ve aktarma biçiminde oluşan birikimlerin sosyal hayata yansıtılmasıyla şekil bulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

En genel bir sınıflama ile araştırmalar; temel araştırmalar ve uygulamalı araştırmalar olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Temel araştırmalar daha çok yeni bilgiler keşfetme, yeni teoriler oluşturma veya var olanı değiştirme veya geliştirme gayreti içerisindeyler. Uygulamalı araştırmalar ise, daha çok eğitim-öğretim sürecinde yaşanan problemleri çözmek için yapılan araştırmalardır. Yin (1984) ise araştırmaları: betimleyici (descriptive), keşfedici (exploratory) ve açıklayıcı (explanatory) olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Bununla birlikte araştırmalar biraz daha detaylı incelendiğinde, betimsel, nedensel, genelleme türü ve kuramsal olarak da sınıflandırılabilir. Betimsel araştırmalar genelde verilerin bir durumu aydınlatmak standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülür (Çepni, 2009: 62-64). Betimsel araştırmalar; Tarama (Survey) araştırması, Özel durum araştırması, Gelişim izleyici araştırmalar, Karşılaştırma araştırmaları, Etnografik araştırmalar, Değerlendirici araştırmalar ve Aksiyon (eylem) araştırması olarak sınıflandırılmışlardır (Ekiz, 2009: 22-23). Tarama (Survey) yöntemi, alan taraması çalışmalarında mevcut durumu tespit etmek için yürütülen bir araştırma türüdür (Çepni, 2009: 65). Bu açıklamalar doğrultusunda araştırmanın yöntemi betimsel araştırma yöntemi olan Tarama (Survey) yöntemidir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde öğrenim görmekte olan, 112 Müzik Öğretmenliği Programı, 128 Resim-İş Öğretmenliği Programı ile İlköğretim Bölümü, 130 İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma grubunu 1. 2. 3. ve 4. sınıf

öğrencilerinden oluşan random (rastgele) yolu ile seçilmiş toplam 370 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı sıfatlara dayalı kişilik testi olarak açıklanmıştır.

3.3.1. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)

Öğrencilerin kişilik özelliklerini ölçmek için Bacanlı, İlhan ve Aslan tarafından 2007 yılında geliştirilen ölçek, beş faktör kişilik kuramında yer alan, duygusal denge (nevrotizm), dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk alt boyutlarını içermektedir. Bu ölçek zıtlıklardan oluşan 40 sıfat çiftinden oluşmuştur. Bu sıfat çiftinde yanıtlama yöntemi olarak 7'li likert derecelemesi kullanılmıştır. Yanıtlayıcılardan iki uçta da yer alan sıfatlardan öncelikle hangisinin kendisine uygun olduğunu belirlemesi ve sonrasında ne kadar uyduğunu bulması istenmektedir.

Test 1-7 puan arasında değişen sol sütundan sağ sütuna doğru çok uygun, oldukça uygun, biraz uygun, ne uygun ne uygun değil, biraz uygun, oldukça uygun, çok uygun gibi 7 farklı düzeyde derecelendirilmiştir. Her sıfat farklı bir kişilik boyutuna girmektedir. Örneğin dışadönüklük kişilik boyutu düzeyi 7 olan bir katılımcının dışadönüklük düzeyi üst düzeydedir. Dışadönük düzeyi 1 olan katılımcının ise, dışadönük kişilik tipi derecesi alt düzeydeyken içedönüklük düzeyi üst derecedir. Bu boyut için derecesi 4 olan bir katılımcı ise ne dışadönük ne de içe dönük olarak değerlendirilmişlerdir.

3.4. Araştırmanın İşlem Yolu

Araştırma için Müzik Öğretmenliği ve Resim-İş Öğretmenliği ile İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programında ölçme aracının uygulanması amacıyla ilgili dersin öğretim üyesinden izin alınmıştır. Araştırmacı tarafından çoğaltılan ölçme aracı sınıf ortamında uygulanmıştır. Öğrenciler ölçme aracını yaklaşık 15 dakikada cevaplamışlardır.

Öğrencilere uygulanan ölçeklerden eksik ve yanlış işaretlenenler çıkarılınca geriye kalan 370 ölçek analiz edilmiştir.

3.5. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Araştırmadaki verilerin analiz edilmesinde, sosyal bilimler için hazırlanmış istatistik paket programından (SPSS 17.00) yararlanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkların tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda ortaya çıkan farklılıkların kaynağının araştırılmasında Çoklu Karşılaştırma Testlerinden yararlanılmıştır. Çoklu Karşılaştırma Testlerinde farklılıkların kaynağı Tukey Testi aracılığıyla ortaya konmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak araştırma grubu ile ilgili tanımlayıcı bulgulara yer verilmektedir.

4.1. Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmaya katılan Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölüm ve sınıf değişkenlerine ait frekans yüzdeleri Tablo 3 ve Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 3: Araştırma Grubunun Bölümlerine Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları (%)

Bölüm	%	f
Müzik	30,3	112
Resim-İş	34,6	128
Sınıf	35,1	130
Toplam	100	370

Araştırmaya katılan öğrencilerin bölümlerinin frekanslarına bakıldığında, % 30,3'ü Müzik Öğretmenliği, % 34,6'sı Resim-İş Öğretmenliği, % 35,1'i Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu doğrultuda araştırmaya katılanların çoğunu Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4: Araştırma Grubunun Sınıflarına Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları (%)

Sınıf	%	f
1. sınıf	23	85
2. sınıf	39,7	147
3. sınıf	17,8	66

Tablo 4'ün devamı

Sınıf	%	f
4. sınıf	19,5	72
Toplam	100	370

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarının frekanslarına bakıldığında, % 23'ü 1. sınıf, % 39,7'si 2. sınıf, % 17,8'i 3. sınıf, % 19,5'i 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu doğrultuda araştırmaya katılanların çoğunu 2. sınıf öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir.

4.2. Müzik Öğretmenliği, Resim-İş Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri Arasındaki Farklılıklar

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği ve Resim-İş Öğretmenliği Programı öğrencileri ile İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencileri'nden oluşan toplam 370 öğrencinin cevapladığı anketlerin değerlendirilmesi sonucunda ulaşılan bulgular, Müzik Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Beş Faktör Boyutuna göre sınıflar arasındaki karşılaştırılmasına yönelik fark testleri ile Sınıf Öğretmenliği, Müzik Öğretmenliği ve Resim-İş Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Beş Faktör boyutuna göre bölümler arasında karşılaştırılmasına yönelik fark testlerinden oluşmaktadır. Son olarak elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Öğrencilerin Duygusal Dengesizlik, Dışadönüklük, Deneyime Açıklık, Yumuşakbaşlılık ve Sorumluluk kişilik boyutları açısından farklılıkları olup olmadığı araştırılmıştır. Öncelikle, verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Bazı analiz tekniklerinin uygulanabilmesi için, ön şart olarak, toplanan verinin belirli özelliklere sahip olmaları veya belirli şartları sağlamaları beklenmektedir. Bu şartlardan en önemlisi verilerin normal dağılıma sahip olması şartıdır ve tüm parametrik testler için mutlak ön şarttır. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını anlamak için, verilere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin hesaplanması gerekmektedir. Özellikle çarpıklık değeri bu konuda son derece önemli bir parametredir ve +2, -2 değerleri arasında olması beklenir (Altunışık ve diğerleri, 2007: 154-155). Buna göre Tablo 5'e bakıldığında, dağılımın normallik testine

göre verilerin normale yakın dağıldığı gözlemlenmiştir ve karşılaştırmalar parametrik yöntemlerden Varyans Analizi tekniğiyle analiz edilmiştir.

Tablo 5: Beş Faktör Boyutuna ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

5 Faktör	Çarpıklık	Basıklık
Duygusal Dengesizlik	,30	-,008
Dışadönüklük	-,55	,16
Deneyime Açıklık	-1,02	,92
Yumuşakbaşlılık	-1,19	1,85
Sorumluluk	-,87	,46

4.2.1. Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Beş Faktör Boyutuna Göre Bölüm Değişkenine İlişkin Farklılıkları

Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin kişilik özelliklerinin Duygusal Dengesizlik, Dışadönüklük, Deneyime Açıklık, Yumuşakbaşlılık ve Sorumluluk kişilik boyutlarında farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Sonuçlar Tablo 6 ve 7’de gösterilmiştir.

Tablo 6: Beş Faktör Boyutuna Göre Bölümler Arasındaki Varyans Analizi Sonuçları

Beş Faktör	Faktör	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p
Duygusal Dengesizlik	Gruplar arası	10,200	2	5,10	,11	,90
	Gruplar içi	17020,733	367	46,38		
	Toplam	17030,932	369			
Dışadönüklük	Gruplar arası	71,072	2	35,54	,36	,70
	Gruplar içi	36272,401	367	98,84		
	Toplam	36343,473	369			
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	548,873	2	274,43	4,34	,01*
	Gruplar içi	23199,019	367	63,21		
	Toplam	23747,892	369			
Yumuşakbaşlılık	Gruplar arası	131,459	2	65,73	,70	,49
	Gruplar içi	34080,814	367	92,86		
	Toplam	34212,273	369			
Sorumluluk	Gruplar arası	84,098	2	42,05	,70	,49
	Gruplar içi	21900,294	367	59,67		
	Toplam	21984,392	369			

*0,05 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Hipotez 1: Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği öğrencilerinin kişilik özellikleri arasında anlamlı fark vardır.

Beş faktör boyutuna göre bölümler arasındaki farklılığa bakıldığında, Deneyime Açıklık boyutunda anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($F_{(2,367)} = 4,34$, $p < 0,05$).

Tablo 7: Deneyime Açıklık Boyutunda Bölüm Değişkenine Dayalı Farklılıklar

	Bölümler		Ortalama Fark	Standart Hata	p
Deneyime Açıklık	Müzik	Resim-İş	-1,57	1,028	,126
		Sınıf ögrt	1,33	1,025	,193
	Resim-İş	Müzik	1,57	1,028	,126
		Sınıf ögrt	2,91*	,990	,003
Sınıf ögrt	Müzik	-1,33	1,02	,193	
	Resim-İş	-2,91*	,990	,003	

*0,05 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Farklı bölümlerde okuyan öğrenciler deneyime açıklık özellikleri açısından incelendiğinde bölümlerden oluşan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Farkın kaynağını anlamak üzere yapılan Tukey HSD testi sonucunda anlamlı farklılık olan bölümlere bakıldığında Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Resim-İş Öğretmenliği Programı öğrencilerine göre Deneyime Açıklık kişilik özelliklerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

4.2.2. Müzik Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Beş Faktör Boyutuna Göre Sınıf Değişkenine İlişkin Farklılıkları

Diğer programlarda öğrenim gören öğrencilerin kişilik özelliklerinde sınıf değişkenine dayalı bir fark olmadığı için, sadece müzik öğretmenliği öğrencilerinin puanları özetlenmektedir.

Müzik öğretmenliği 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin, kişilik özelliklerinin temsil edildiği beş faktör dikkate alınarak yapılan karşılaştırmalı ölçümlerinde beş faktör kişilik boyutlarının sınıflar arasındaki anlamlı farklılıkları Varyans Analizi sonuçlarına göre incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 8 ve 9'da gösterilmiştir.

Tablo 8: Müzik Sınıfları Açısından Beş Faktör Kişilik Boyutlarının Varyans Analizi Sonuçları

Beş Faktör	Faktör	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Duygusal Dengesizlik	Gruplar arası	481,90	3	160,63	3,77	,013*
	Gruplar içi	4594,34	108	42,54		
	Toplam	5076,25	111			
Dışadönüklük	Gruplar arası	235,11	3	78,37	,77	,51
	Gruplar içi	10926,85	108	101,17		
	Toplam	11161,96	111			
Deneyime Açıklık	Gruplar arası	96,63	3	32,21	,49	,69
	Gruplar içi	7061,85	108	65,38		
	Toplam	7158,49	111			
Yumuşakbaşlılık	Gruplar arası	204,24	3	68,08	,79	,50
	Gruplar içi	9266,17	108	85,79		
	Toplam	9470,42	111			
Sorumluluk	Gruplar arası	44,58	3	14,86	,23	,87
	Gruplar içi	6918,52	108	64,06		
	Toplam	6963,10	111			

*0,05 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Hipotez 2: Öğrencilerin kişilik özellikleri sınıf düzeyine bağlı olarak farklılaşmaktadır.

Beş faktör boyutuna göre sınıflar arasındaki anlamlı farklılığa bakıldığında, anlamlı farklılık Duygusal Dengesizlik faktöründe ortaya çıkmaktadır ($F_{(3,108)}= 3,77$, $p < 0,05$).

Tablo 9: Duygusal Dengesizlik Boyutunda Sınıf Düzeyine Dayalı Farklılıklar

	Sınıflar		Ortalama Fark	Standart Hata	p
Duygusal dengesizlik	1. sınıf	2. sınıf	-4,67615	1,84416	,060
		3. sınıf	-,93759	1,51286	,926
		4. sınıf	-4,83697*	1,81012	,043
	2. sınıf	1. sınıf	4,67615	1,84416	,060
		3. sınıf	3,73856	1,90119	,207
		4. sınıf	-,16082	2,14530	1,000
	3. sınıf	1. sınıf	,93759	1,51286	,926
		2. sınıf	-3,73856	1,90119	,207
		4. sınıf	-3,89938	1,86819	,164
	4. sınıf	1. sınıf	4,83697*	1,81012	,043
		2. sınıf	,16082	2,14530	1,000
		3. sınıf	3,89938	1,86819	,164

*0,05 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Farkın kaynağını anlamak üzere yapılan Tukey HSD testi sonucunda farklı sınıflarda okuyan öğrenciler Duygusal Dengesizlik özellikleri açısından incelenmiş ve sınıfları oluşturan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Tablo 9'daki verilere göre anlamlı farklılık olan gruplara bakıldığında Müzik Öğretmenliği Programı 4. sınıf öğrencilerinin 1. ve 3. sınıf öğrencilerine göre daha fazla Duygusal Dengesizlik eğilimleri olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA

Bu bölümde beş faktör kişilik envanteri ile elde edilen bulgular, ilgili literatür de göz önünde tutularak tartışılacaktır.

Araştırma sonuçlarında Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Duygusal Dengesizlik, Dışa Dönüklük, Yumuşak Başlılık ve Sorumluluk faktörlerinde anlamlı bir fark olmadığı, buna karşın, Deneyime Açıklık faktöründe anlamlı fark olduğu anlaşılmaktadır. Anlamlı farklılık Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Resim-İş Öğretmenliği Programı öğrencilerine göre Deneyime Açıklık düzeylerinin daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin sınıf değişkenine göre anlamlılık düzeylerinin incelenmesi sonucunda yalnızca Müzik Öğretmenliği Programı öğrencilerinde anlamlı farklılık tespit edilmiş, ancak Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinde bu anlamlılık ortaya çıkmamıştır. Sevi (2009) yaptığı çalışmada farklı yaş grupları üzerinde çalışmış ve dışadönüklük-içedönüklük özelliğinin yaştan bağımsız olarak var olduğunu ve çevresel koşullardan etkilenmeden devam ettiğinin sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışma açısından değerlendirilirse bu durum benzer şekilde sınıf değişkenini belirleyen yaş gruplarının kişilik özelliklerinin belirlenmesinde bir fark yaratmamasıyla açıklanabilir. Ancak çalışmada kullanılan beş faktör kişilik boyutlarına ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, Duygusal Dengesizlik faktörünün Müzik Öğretmenliği Programı öğrencilerinin sınıfları arasında farklılık oluşturduğu da görülmektedir.

Müzik Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Duygusal Dengesizlik, Dışadönüklük, Deneyime Açıklık, Yumuşakbaşlılık ve Sorumluluk faktörleri sınıf değişkeni açısından ele alındığında; anlamlı farklılık Duygusal Dengesizlik faktöründe ortaya çıkmaktadır. Çıkan sonuca göre, 4. sınıf öğrencilerinin 1. ve 3. sınıf öğrencilerinden daha fazla duygusal dengesizlik yaşadıkları anlaşılmaktadır. 4. sınıf öğrencilerin hassas, duygusal, endişeli, gergin, dirençsiz ve fevrilik gibi tutumları olan, buna karşın 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin ise

kendine güvenli, sakin, uyumlu ve telaşsız gibi özelliklere sahip bireyler oldukları söylenebilir.

Yağışan ve diğerleri (2006), yaptıkları araştırmada Güzel Sanatlar Bölümünde okuyan öğrencilerin diğer bölüm öğrencilerine göre benlik imgeleri bakımından daha olumlu olduklarını tespit etmişlerdir. Araştırmada sınıf değişkenine göre ruh sağlığı imgesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ancak araştırmada ruh sağlığı boyutunda 4. sınıf öğrencileri diğer öğrencilere göre daha olumlu benlik imgesine sahipken, bu çalışmada 4. sınıf öğrencilerinin Duygusal Dengesizlik puanlarının yüksek olması araştırmaların sonuçları bakımından farklılık göstermektedir.

Costa ve McCrea (1980), duygusal dengesizlik ve olumsuz duygular arasında anlamlı düzeyde ilişkilerin olduğunu belirtmektedir (Costa ve McCrea 1980'den aktaran: Eryılmaz ve Öğülmüş, 2010: 191). Ayrıca Magnus ve Deiner (1991)'de bireylerin yaşam doyumları üzerinde, yaşam olaylarından çok Dışadönüklüğün ve Duygusal Dengesizliğin etkilerinin olduğunu bulmuşlardır (Magnus ve Deiner 1991'den aktaran: Eryılmaz ve Öğülmüş, 2010: 191). Araştırmalar Duygusal Dengesi düşük olan kişilerin yaşam değişiklikleriyle başa çıkarken stres yaşadıklarını göstermiştir (Ormel & Wohlfarth 1991'den aktaran: Aliyev, 2008: 41). Müzik öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 1. ve 3. sınıf öğrencilerine göre daha fazla duygusal dengesizlik yaşamaları, duygusal dengesizlik ve olumsuz duygular arasındaki anlamlı ilişkiyle ve duygusal dengesizliğin yaşam doyumları üzerinde etkisinin, öğrencilerin mezuniyetle birlikte gelen atanamama ve iş bulamama kaygılarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Dereli ve Kabataş (2009) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin iş bulma konusunda kaygı duyduklarını, kaygılı olanların kaygılı olmayanlara göre daha umutsuz oldukları ve iş bulma konusunda kaygı duyma faktörü ile umutsuzluk puanları arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kaya ve Varol (2002)'un çalışmaları sonucunda öğrencilerin en önemli kaygı nedenlerinin iş bulamamak ve işe girememek olduğu tespit edilmiştir. Kıcırcı (2010) yaptığı çalışmada öğrencilerin depresyon puanları arttıkça işsizlik kaygısı düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durumun aksine Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin mezuniyet sonrası iş bulma konusunda diğer bölüm öğrencilerine göre daha umutlu oldukları ve geleceğe yönelik beklentiler açısından daha iyi durumda oldukları Şahin (2002)'in çalışmasından elde edilen sonuçtur.

Çalışmada kullanılan Beş Faktör Kişilik Boyutlarından yalnızca Deneyime Açıklık ve Duygusal Dengesizlik faktörlerinde gruplar arasında anlamlı ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Anlamlı farklılık sınıf ve bölüm değişkenine göre farklılaşmaktadır. Bu durum beş faktörün kalıtım ve çevreden etkilenme göstermesi ile bu etkilerin yaklaşık aynı oranlara sahip olmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. (Kerry ve diğerleri, 1996). Aydoğdu (2010) çalışmasında üniversite öğrencilerinin Deneyime Açıklık boyutu arttıkça İlişki Girişkenlikleri'nin de artacağını ifade etmektedir. Ayrıca sosyal ilişkiler açısından deneyime açık bireylerin yeni ilişkileri başlatmada istekli oldukları ve sürdürmek için gerekli olan hayal gücü ve analitik düşünme yeteneğine sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Özellikle deneyime açıklık düzeyi yüksek olanlar entelektüel anlamda meraklı, duygulara açık, sanatla ilgili ve yeni şeyleri denemeye isteklidirler. Aypay (2011) çalışmasında Öğretmenlerin, “İyi Öğretmen” özelliklerine dayalı olarak oluşturulan görüşlerinin bulgularına göre “İyi Öğretmenin” sahip olması gereken kişilik özellikleri içinde Deneyime Açıklık kişilik özelliğinin sosyal kabullenme ve kendini kabullenme özellikleriyle birlikte ilk sıralarda yer aldığının sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada ortaya çıkan Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Deneyime Açıklık özelliklerinin Resim-İş Öğretmenliği Programı öğrencilerine göre daha fazla olması sonucu da Aypay (2011)'in çalışmasının bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Müzik, Resim-İş ve Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin kişilik özellikleri arasında anlamlı farklar olduğu tespit edilmiştir. Beş Faktör'ü oluşturan Dışadönüklük, Yumuşakbaşlılık, Sorumluluk, Duygusal Denge ve Deneyime Açıklık faktörleri arasında bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık, Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Resim-İş Öğretmenliği Programı öğrencilerinden daha fazla Deneyime Açıklık özelliklerinin olduğu yönündedir. Müzik Öğretmenliği Programı öğrencilerinin sınıf değişkenine ilişkin sonuçları, anlamlı farkın 4. sınıf öğrencilerinin 1. ve 3. sınıf öğrencilerine göre daha fazla Duygusal Dengesizlik özelliklerinin olduğunu göstermiştir.

Araştırmadan elde edilen bu sonuçlardan yola çıkarak birtakım önerilerde bulunulabilir;

Bu çalışma araştırma konusunun yapısına uygun olarak normal popülasyondan tesadüfi (random) seçilen bir grupla yürütülmüştür. Bundan sonra yapılacak benzer çalışmaların daha geniş bir katılımcı grupla yapılmasının alana büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Konuyla ilgili yapılacak çalışmaların yalnızca müzik eğitimi alan öğrenciler üzerinde odaklanması ve kişilik özelliklerinin mezun olunan lise (agsl, düz lise, vb.) ve bireysel çalgı gibi alt faktörlerle de incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Özellikle performansa dayalı ölçümlerde farklı kişilik özelliklerinin performans üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilerinin araştırılmasıyla ortaya çıkan bulguların değerli bilgiler vereceği düşünülmektedir.

Resim-İş Öğretmenliği Programı öğrencilerinin kişilik özelliklerinin resim yapmaları üzerindeki etkisinin incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencilerinin Görsel Sanatlar Eğitimi, Müzik ve Sanat Eğitimi derslerini alıyor olmalarının kişilik özellikleri açısından incelenmesinin yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Performansa dayalı derslerde yürütülecek programın öğrencinin kişilik özelliklerine göre yapılması kimi zaman yarar sağlayabilir.

Daha kapsamlı bir çalışmayla Türkiye'deki Eğitim Fakülteleri, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Konservatuvarların müzik bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik özellikleri üzerinde bir araştırma yapılmasının, geniş örneklemden elde edilen bulgular yardımıyla alana daha faydalı etkiler yapacağı düşünülmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AK, Mehmet ve diğeri (2009), Özkıyım ve Kişilik, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, (1), 45-54.
- ALİYEV, Perviz (2008), **Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri ve Cinsiyet Rollerinin Üniversite Alan Seçimi ile İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALTUNIŞIK, Remzi ve diğeri (2007), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 5.Baskı, İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- ARKAR, Haluk ve diğeri (2005), Mizaç ve Karakter Envanteri'nin Türkçe Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenilirliği, 16 (3), 190-204.
- ARSLAN, Selahattin ve Özpınar, İlknur (2008), "Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarının Beklentileri ve Eğitim Fakültelerinin Kazandırdıkları", **Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi**, 2 (1), 38-63.
- ALTINKAŞ, Canan (2007), "Sanat ve Oyun, Bilim", **Eğitim ve Düşünce Dergisi**, 7 (2), 1-13.
- ALVER, Birol (2004), "Güzel Sanatlar Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Beceri ve Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 4 (2), 93-108.
- ASLAN, Selçuk (2008), "Kişilik, Huy ve Psikopatoloji", **RCHP Psikiyatride Derlemeler, Olgular ve Varsayımlar Dergisi**, 2 (1-2), 7-18.
- AVŞAROĞLU, Selahattin ve Üre, Ömer (2007), **Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- AYDOĞDU, İbrahim (2010), **Romantik İlişkilerin Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AYPAY, Ayşe (2011), "İlk ve Ortaöğretim Öğretmenlerinin Davranış Alışkanlıkları ve İyi Öğretmen Özelliklerine İlişkin Algıları", **İlköğretim Online**, 10 (2), 620-645.

- BACANLI, Hasan ve diğ erleri (2009), “Beş Faktör Kuramına Dayalı Bir Kiş ilik Ölçeğ inin Geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kiş ilik Testi (SDKT)”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 7 (2), 261-279.
- BAKIRCIOĞ LU, Rasim (2006), **Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- BASIM, H.Nejat ve diğ erleri (2009), “Beş Faktör Kiş ilik Özelliklerinin Kiş ilerarası Çatış ma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 24 (63), 20-37.
- BİLGİN, Filiz Kara (2011), “Kiş ilik Geliş iminde Öğrenci Merkezli Sanat Eğ itiminin Önemi, Bilim ve Aklın Aydınlığ ında Eğ itim”, (135), 83-86.
- BÖLÜKOĞ LU, Hülya İz (2002), “Bilgi Çağ ında Eğ itim Fakültelerinde Resim-İş Eğ itiminin Genel Bir Değ erlendirmesi”, **Gazi Eğ itim Fakültesi Dergisi**, 22 (3), 247-259.
- BURGER, Jerry M. (2006), **Kiş ilik**, 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- BUYURGAN, Serap ve Ufuk (2007), **Sanat Eğ itimi ve Öğ retimi**, 2.Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- CÜCELOĞ LU, Doğan (1991), **İnsan ve Davranış ı-Psikolojinin Temel Kavramları**, 2.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÇELİK TEN, Mustafa ve diğ erleri (2005), “Öğ retmenlik Mesleğ i ve Özellikleri”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2 (19), 207-237.
- ÇEPNİ, Salih (2009), **Araştırma ve Proje Çalış malarına Giriş**, 4. Baskı, Trabzon.
- ÇEPNİ, Salih ve diğ erleri (2008), **Öğ retim İlke ve Yöntemleri**, Trabzon, Celepler Matbaacılık.
- ÇETİN, Şaban (2001), “İdeal Öğ retmen Üzerine Bir Araştırma”, **Milli Eğ itim Dergisi**, (149), 19-21.
- ÇETİNÖZ, Fırat (2005), **Bireysel ve Takım Sporları Yapanların Kiş ilik Faktörü Analizi (Cattel’in 16 Kiş ilik Faktörü Envanteri ile Üst Düzey Sporcular Üzerinde Bir Araştırma)** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ÇORAKLI, Ekin (2007), **Müzik Öğ retmeni Adaylarının Piyano Dersindeki Baş arıları ile Kiş ilik Özellikleri Arasındaki İliş ki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğ itim Bilimleri Enstitüsü.
- DELİDUMAN, Cenan Gence (1999), “Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunları ve Sanat Öğ retmenliğ i”, **Milli Eğ itim Dergisi**, 142 (61-62).

- DEMİR, Ümit (2009), **Üniversite Öğrencilerinin Eğitsel Yazılım Ekran Tasarımı Seçimlerinde Kişiliğin Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DEMİRCİ, M. Kemal ve diğerleri (2007), “Beş Faktör Kişilik Modelinin İşyerinde Duygusal Tacize (Mobbing) Etkileri - Hastane İşletmelerinde Bir Uygulama”, **Azerbaycan Araştırmaları Dergisi**, 10 (3-4), 13-27.
- DERELİ, Feyza ve Kabataş, Sinem (2009), “Sağlık Yüksek Okulu Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi”, **Yeni Tıp Dergisi**, 26, 31-36.
- DİKİCİ, Ayhan (2001), Sanat Eğitiminde Yaratıcılık, **Milli Eğitim Dergisi**, (149).
- DOKSAT, Kerem (2003), Mizaç, Karakter, Kimlik, Kişilik, Duygudurum ve Duygulanım Nedir? Birinci Basamak İçin Psikiyatri, (2), 2.
- EFİLTİ, Erkan (2006), **Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık, Denetim Odağı ve Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EKİZ, Durmuş ve Durukan Haydar (2006), **Eğitim Bilimine Giriş**, 1. Baskı, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- EKİZ, Durmuş (2009), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- ELKIND, David (1978), “Erik Erikson: İnsanda Gelişimin Sekiz Evresi”, (Çev. Ali Dönmez), *Dialogue*, 11 (1), 3-13.
- ERDAL, Barış (2009), **Müzik Türlerinin Tercih Edilmesinde Kişilik Özellikleri ve Beğeni İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- ERGÜN, Mustafa (2010), Felsefeye Giriş (Estetik), **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1-10.
- ERKOÇ, Tuba (2008), **Kişilik Özelliklerinin Örgütsel İletişime Etkisi ve Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERKUŞ, Ahmet ve Tabak, Akif (2009), “Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Çalışanların Çatışma Yönetim Tarzlarına Etkisi: Savunma Sanayiinde Bir Araştırma”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi**, 23 (2), 213-242.
- ERYILMAZ, Ali ve Öğülmüş, Selahiddin (2010), “Ergenlikte Öznel İyi Oluş ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli” **Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 11 (3), 189-203.

- EZİCİ, Ayla Kapan (2005), “Sanatçının Kişiliği ve Yaratma Psikolojisi”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 6, 122-127.
- FORDHAM, Frieda (2001), **Junk Psikolojisinin Ana Hatları**, (Çev. Aslan Yalçiner), 5.Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
- GENÇOĞLU, Cem (2006), **Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Düzeyleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNEY, Melike (1999), Sanat, Benlik Nesnesi ve İlham, **Klinik Psikiyatri Dergisi**, 1, 42-45.
- GÜRÜN, O. A (1991), **Psikoloji Sözlüğü**, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- KALAYCI, Şeref (2009), **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 4.Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- KAPÇI, Emine Gül (t.y), Kişilik Kuramları, <http://www.pdcıyız.biz.com/> (28.03.2011).
- KARANCI, Nuray ve diğerleri (2007), “Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu'nun (EKA-GGK) Türkiye'de Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 18 (3).
- KAVURAN, Tamer (2003), “Sanat ve Bilim’de Gerçek Kavramı”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2 (15), 225-237.
- KAYA, Mevlüt ve Varol, Kübra (2002), “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği).
- KERRY, L. ve diğerleri (1996), “Heritability of the Big Five Personality Dimensions and Their Facets: A Twin Study” **Journal of Personality**, 64, 577-591.
- KICIR, Başak (2010), **Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı: Psikolojik Etmeler Açısından Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KIROĞLU, Kasım ve Elma Cevat (2009), **Eğitim Bilimine Giriş**, 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- KOCA, Şehriban (2007), **Mesleki Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Genel Kişilik Özelliklerinin Kişilik Envanterlerine Göre İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÖKNEL, Özcan (1999), **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, 15. Baskı, İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.

KÜLTÜR, Yusuf Ziya (2006), **Ortaöğretim Kurumlarındaki Yöneticilerin Liderlik Stilleri ve Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

League of Socialist Artists, Sanat Tezleri, (Çev. Aydın Adamoğlu), Marxist Leninist Organisation Of Britain. (t.y.) www.youblisher.com/files/publications/1/4462/pdf.pdf (06.12.2011).

ÖDEMİŞ, Sibel Nitelik (2011), **Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Üretkenlik Karşıtı Davranışlar Üzerine Etkileri: Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZGEN, Metin Kemal (1995), **Resim-iş Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ile Resim Yapmaları Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZMEN, Ahmet (2006), “Öfke: Kuramsal Yaklaşımlar ve Bireylerde Öfkenin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenler”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 39 (1), 39-56.

PEHLİVAN, Kevser Baykara (2008), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-kültürel Özellikleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Üzerine Bir Çalışma”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4 (2), 151-168.

SANKIR, Hasan (2010), Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anlamlandırılış Biçiminin “Kadın Sanatçı Kimliği”nin Oluşum Sürecine Etkileri, **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi**, 1-29.

SCHINKA, John A. ve diğerleri (1997), “Correspondence Between Five -Factor and RIASEC Models of Personality”, **Journal of Personality Assessment**, 68 (2), 355-368.

SELÇUKOĞLU, Zeliha (2006), **Bilişsel Yaklaşım Temelli Psikolojik Danışma Sürecinde Danışman ve Danışanın Sözel ve Sözel Olmayan Davranışları Üzerine Nitel Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SEVİ, Emine Sevinç (2009), **Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SOMER, Oya ve diğerleri (2002), “Beş Faktör Kişilik Envanteri’nin Geliştirilmesi-I: Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması”, 17 (49), 21-33.

ŞAHİN, Adem (2002), “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (13), 143-157.

- ŞİŞMAN, Mehmet (2007), **Eğitim Bilimine Giriş**, 3.Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- TABAK, Akif ve diğerleri (2010), “İzlenim Yönetimi Taktiklerinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Rolü: Savunma Sanayiinde Bir Araştırma”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, 10 (2), 539-557.
- TATAR, Arkun (2009), “Beş Faktör Kişilik Modeline Dayalı Olarak Sporcu Kadın ve Erkeklerin Kişilik Profillerinin Karşılaştırılması”, **Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi**, 20 (2), 70-79.
- TAYMUR, İbrahim ve Türkçapar, M. Hakan (2012), Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi, *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 4 (2), 154-177.
- TRAPNELL, P.D and Wiggins, J.S. (1990), “Extension of the Interpersonal Adjective Scales to Include the Big Five Dimensions of Personality”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 59 (4), 781-790.
- UÇAN, Ali (1994), **İnsan ve Müzik; İnsan ve Sanat Eğitimi, Temel Kavramlar - İlkeler -Yaklaşımlar ve Türkiye de Cumhuriyetin İlk Yetmiş Yılındaki Durum**, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- _____ (2006), “Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi”, *Müzik Öğretmenliği Yeterlikleri*, (68-91), Denizli.
- URL, “Beş Büyük faktör kuramı (psikoloji)” (t.y) <http://www.wikipedia.org> (06.12.2011)
- USLU, Ahmet ve Hasırcı, Seyhan (1999), “Lise ve Dengi Okullarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Beden Eğitimi Derslerinin Sosyal Uyum Düzeyine Etkilerinin Araştırılması”, **Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 3 (4), 25-31.
- ÜNLÜ, Sezen (2001), *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi (2001), Psikoloji*, No. 1288, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- VEZNEDAROĞLU, R. Levent ve Özgür, A. Oytun (2005), “Öğrenme Stilleri: Tanımlamalar, Modeller ve İşlevleri”, *İlköğretim-online*, 4 (2), 1-16.
- YAĞIŞAN, Nihan ve diğerleri (2006), “Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar ve Diğer Bölüm Öğrencilerinin Benlik İmgesi ve Denetim Odaklarının Karşılaştırılması”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (17), 595-609.
- YAKUPOĞLU, Serdar (1996), **Kapalı ve Açık Beceri Gerektiren Bireysel Sportlardaki Kişilik Özelliklerinin Araştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAPICI, Şenay Işık (2001), “Sınıf Öğretmenlerinin Kişilik Profilleri”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3 (1), 213-225.

YAZICI, Hikmet (1997), **Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Eysenck'in Kişilik Kuramına Dayalı Olarak Belirlenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YÜCEL, Cemil ve Kaynak Taşçı, Selma (2008), Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 20, 685-706.

EKLER

Ek 1: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)

Açıklama: Aşağıda bireyleri tanımak için kullanılan sıfat çiftleri verilmektedir. Sizden istenen, her bir sıfat çiftini okuyarak size uygunluk derecesine karar vermenizdir. Her sıfat çifti için bir tek daireyi doldurunuz. Doğru cevap yoktur, size uygun cevap vardır. Bunu dikkate alarak cevaplamaya çalışınız. Cevaplarınızı aşağıdaki örneklere göre belirtiniz.

		Çok Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Uygun, Ne Uygun Değil	Biraz Uygun	Oldukça Uygun	Çok Uygun	
Birinci Örnek kişi	İçedönük	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Dışadönük
Birinci Örnek kişi	İçedönük	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Dışadönük
Birinci Örnek kişi	İçedönük	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	Dışadönük

Bu örneklerde,

Birinci örnek kişi kendini oldukça **içedönük** olarak görmektedir,

İkinci örnek ise kişi kendini çok **dışadönük** olarak görmektedir,

Üçüncü örnek ise kişi bu boyutlarda **kararsızdır** veya her iki sıfatı da kendine uzak veya yakın görmektedir, anlamına gelmektedir.

SINIF: 1 2 3 4

PROGRAM: Müzik Resim(gündüz) Resim(gece) Sınıf öğretmenliği(gündüz)

Sınıf öğretmenliği(gündüz)

		Çok Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Ne Uygun, Ne Uygun Değil	Biraz Uygun	Oldukça Uygun	Çok Uygun	
1	Sakin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sinirli
2	Yalnızlığı tercih eden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sosyal(topluluğu seven)
3	Sanata ilgisiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sanata ilgili
4	Kindar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Affedici

Ek 1'in devamı

5	Düzensiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzenli
6	Sabırlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sabırsız
7	Silik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Atak
8	Hayal gücü zayıf	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hayal gücü kuvvetli
9	(Başkalarına)kayıtsız	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yardımsız
10	Sorumsuz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sorumluluk sahibi
11	Rahat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tedirgin
12	Uyuşuk, eli ağır	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Canlı
13	Dar görüşlü	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Geniş görüşlü
14	Rekabetçi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İşbirliği yapan
15	Hırslı değil	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hırslı
16	Tutarlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tutarsız
17	Durgun	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Delidolu
18	Alışılmış	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yenilikçi
19	Kibirli	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Alçakgönüllü
20	Dikkatsiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Dikkatli
21	İyimser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Karamsar
22	Neşesiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Neşeli
23	Meraksız	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Meraklı
24	Asi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Uysal, yumuşak başlı
25	Gayretsiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Gayretli
26	Huzurlu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Huzursuz
27	Arka planda kalan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Öne çıkan
28	Tutucu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Liberal
29	Acımasız	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Merhametli

Ek 1'in devamı

30	Hazırlıksız	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hazırlıklı
31	Kaygısız	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kaygılı
32	Dikkat çekmeyen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Baskın, belirgin
33	İlgileri dar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlgileri geniş
34	Bencil	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Fedakâr (diğergam)
35	Disiplinsiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Disiplinli
36	Yeni ilişkilere kapalı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yeni ilişkilere açık
37	Etkisiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Etkili
38	Hoşgörüsüz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hoşgörülü
39	Donuk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Coşkulu
40	İnatçı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Uzlaşmacı

ÖZGEÇMİŞ

Gözde KARAÇAM, 16.07.1986 Erzurum doğumludur. İlkokul ve ortaokul öğreniminden sonra lise öğrenimini Erzurum Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinde tamamladı. 2004-2005 Eğitim-Öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2008 yılında “Osmanlı Dönemi Türk Müziğinin Temel Özellikleri ve Günümüz Müziğine Etkilerinin İncelenmesi” isimli çalışmasıyla lisans eğitimini tamamladı. 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Yüksek Lisans Programına başladı. Yabancı dili, İngilizcedir.